Бүтүн өлкәләрин пролетарлары, бирләшин!

Азәрбајчан КӘНЧЛӘРИ

1919-чу ил октјабрын 27-дән чыхыр

АЗӘРБАЈЧАН ЛКИИ МК-нын ОРГАНЫ • «АЗЕРБАЙДЖАН ГЯНДЖЛЯРИ»—ОРГАН ЦК ЛКСМ АЗЕРБАЙДЖАНА

№ 135 (10754) ЧӘРШӘНБӘ АХШАМЫ, 15 НОЈАБР 1988-чи ИЛ. Гијмәти 3 гәпик.

Сов.ИКП Мәркәзи Комитәсиндә

Сов.ИКП МК «ССРИ-дә милләтләрарасы мүнасибәтләри тәкмилләшдирмәк һаггында» Сов.ИКП МК пленумуна һазырлыг мәсәләсини мүзакирә етмишдир. Пленум 1989-чу илин орталарында кечириләчәкдир.

Гәбул олунмуш гәрарда гејд едилир ки, јенидәнгурма, демократикләшдирмә, һүгуги дөвләт јарадылмасы шәраитиндә милләтләрарасы мүнасибәтләри тәкмилләшдирмәк вәзифәләри хүсуси әһәмијјәт вә актуаллыг кәсб едир.

Совет һакимијјәти илләри әрзиндә ССРИ-дә милли мәсәләнин һәлли саһәсиндә тарихи әһәмијјәтли иш көрүлмүшдүр. Милләтләрин вә халгларын фактик бәрабәрлијинин тә'мин едилмәсиндә, халглар арасында гардашлыг мүнасибәтләринин мөһкәмләндирилмәсиндә, зәһмәткешләрин бејнәлмиләл тәрбијәсиндә санбаллы нәтичәләр әлдә едилмишдир. Бүтүн совет адамлары һаглы олараг бу наилијјәтләрлә фәхр едирләр. Ејни заманда бу саһәдә өз һәллини тәләб едән бир чох мәсәләләр тәдричлә јығылыб галмышдыр.

Бунунла әлагәдар сәнәддә кечмишин дәрсләриндән нәтичә чыхараг, милләтләрарасы мүнасибәтләри тәкмилләшдирмәк саһәсиндә бүтүн иши јени сәвијјәјә галдырмаг, мүасир мәрһәләдә Ленин милли сијасәтинин һәјата кечирилмәси саһәсиндә сәмәрәли тәдбирләр һазырламаг вәзифәси гаршыја гојулур. Башлычасы сосиалист бејнәлмиләлчилији, мүстәгиллик вә мәс'улијјәт, гаршылыглы јардым вә гардашлыг принсипләри әсасында өлкәнин бүтүн милләтләринин вә халгларынын мәнафеләринин әсл аһәнкдарлығына наил олмаг, чохмилләтли иттифаг дөвләтимизин мөһкәмләнмәсини вә даһа да инкишафыны тә'мин етмәкдир.

Сов.ИКП МК өзүнүн гаршыдакы пленумуна һазырлығы бүтүн партија комитәләринин вә тәшкилатларынын, һәр бир коммунистин чох мүһүм иши һесаб едир. Бу ишин әсасыны Сов.ИКП XIX Үмумиттифаг конфрансынын сијаси мүддәалары тәшкил етмәлидир. Гәти тәдбирләр көрмәк, вәзијјәти, хүсусән сосиал саһәдә, милли мәдәнијјәтин, дилин инкишафында вәзијјәти мүрәккәбләшдирән кәскин мәсәләләри арадан көтүрмәк лазымдыр. Вахты чатмыш проблемләрин галдырылмасында вә һәллиндә тәшәббүсү әлдән вермәмәк, партија тәшкилатларынын әмәли ишинин ичтимаи шүурда кедән просесләрдән керилијини арадан галдырмаг, сосиализмин јениләшдирилмәси кими үмумхалг ишиндә һәгигәтән өн мөвгеләр тутмаг вачибдир. Әмәк коллективләринә даһа чәсарәтлә кетмәк, адамларла ачыг данышмаг, партијанын хәттини мүдафиә етмәк лазымдыр. Тәбии милли һиссләри дағыдычы милләтчилик мәчрасына кечирмәк, демократијанын вә ашкарлығын кенишләндирилмәсиндән антидемократик мәгсәдләрлә истифадә етмәк јолунда һәр чүр чәһдләрә инандырма гүввәсинә вә ганунун нүфузуна архаланмагла мүгавимәт көстәрилсин. Үмуми бејнәлмиләл наилијјәтләримизин көздән салынмасына јол верилмәсин.

Мүттәфиг республикаларын коммунист партијаларынын МК-ларына, Сов.ИКП дијар, вилајәт комитәләринә, мухтар республикаларын, мухтар вилајәтләрин вә мухтар маһалларын партија комитәләринә төвсијә едилмишдир ки, партија тәшкилатларында, әмәк коллективләриндә, ичтимаијјәтин нүмајәндәләри илә, алимләрлә, јазычыларла, журналистләрлә, һабелә милләтләрарасы мүнасибәтләр проблемләри үзәриндә ишләјән мүтәхәссисләрлә мәсләһәтләшсинләр. Сөһбәтләрин кедишиндә ирәли сүрүлән идејалары там һәчмдә үмумиләшдирмәк, чәмијјәтимизин бејнәлмиләл бирлијинин мөһкәмләндирилмәсинә вә милләтләрарасы мүнасибәтләрин даһа да тәкмилләшдирилмәсинә јөнәлдилән конкрет тәклифләри нәзәрә алмаг лазымдыр. Совет һакимијјәти илләри әрзиндә милли мәсәләдә әмәли сијасәтин тәһлили көрүлән ишин јекуну олмалыдыр. Бурада олан наилијјәтләр, һабелә ајры-ајры рекионларын сосиал-игтисади вә мәдәни инкишафынын хүсусијјәтләри, јығылыб галмыш чәтинликләрин вә проблемләрин сәбәбләри тәһлил заманы өз әксини тапмалыдыр. Һәм дә мүхтәлиф милли групларын әсас тәләбатынын өдәнилмәси јолларыны һазырламаг, истәр интеграсија просесләрини, истәрсә дә игтисадијјат, сосиал вә мәдәни инкишаф, идарәетмә саһәсиндә мүттәфиг республикаларын вә мухтар гурумларын мүстәгиллијини вә мәс'улијјәтини күчләндирмәк барәдә конкрет тәклифләри нәзәрә алмаг вачибдир. Әһалинин бүтүн тәбәгәләринин, хүсусән кәнчләрин вәтәнпәрвәрлик вә бејнәлмиләлчилик тәрбијәсини тәкмилләшдирмәк саһәсиндә лазыми әмәли тәдбирләр барәдә мүлаһизәләр сөјләнилсин.

Сов.ИКП МК милләтләрарасы мүнасибәтләрә даир мәсәләләри тәнзимләјән мөвчуд совет ганунверичилијиндә дәјишикликләр вә әлавәләр едилмәси һаггында тәклифләр һазырланмасыны зәрури һесаб етмишдир. О чүмләдән совет сосиалист федерасијасынын тәкмилләшдирилмәси, мүттәфиг вә мухтар республикаларын, мухтар вилајәтләрин вә мухтар маһалларын һүгуги статусунун даһа да инкишаф етдирилмәси, ССР Иттифагынын вә мүттәфиг республикаларын сәлаһијјәтләри арасында даһа дәгиг һәдд гојулмасы; өз милли-дөвләт гурумларынын һү-

(Арды 2-чи сәһифәдә)

УСТА

Баларзанын ады рајонумузун Нүвәди кәнд советлијиндә чохуна танышдыр. Билирләр ки, уста Баларза јашадығы Вистән кәндиндә ишкүзарлығы, хејирхаһлығы вә тәшәббүскарлығы илә сечилир.

В. Һејдәров Киров адына совхозда аилә подратынын башчысыдыр. О, аилә үзвләри илә 6 һектар үзүм бағына гуллуг көстәрир. Бу ил өһдәликләриндә олан үзүм бағындан 20 тона јахын мәһсул әлдә едәрәк иллик тапшырыгларыны мүвәффәгијјәтлә јеринә јетирмишләр.

Баларза ишини јалныз үзүмлүкләрә гуллуг етмәклә битмиш һесаб еләмир. Јери кәләндә дикәр саһәләрдә дә онун бачарығы кара кәлир. Кәнд сакинләри ону тез-тез кәнд јолларында, күчәләриндә ишләмәјинин шаһиди олурлар. Өзү һәмишә дејир ки, Бөјүк Октјабрын бизә вердији не'мәтләрин гәдрини билмәјә, ону һәр васитә илә чохалтмаға борчлујуг. Көрдүјүнүз кәм-кәсирләрин јанындан биканә кечмәмәлијик.

Евдән иш јеримә кедәркән јолда јаранмыш чалаларын һеч олмаса бирини долдурмасам, һәмин күн елә биләрәм ки, бир шеј итирмишәм.

Б. Һејдәрова кәнддә һамы «Уста Баларза» дејә мүрачиәт едир. Ахы, кәндимиздә, еләчә дә гоншу кәндләрдә нечә-нечә евдә онун әлләринин һәрарәти вардыр. Кәндимиздә јарашыглы икимәртәбәли евләрин демәк олар ки, һамысы онун зәһмәтинин бәһрәсидир. Кәнчләр евләрини тикмәкдән өтрү биринчи нөвбәдә Уста Баларзаја мүрачиәт едирләр. Билирләр ки, онун учалтдығы евләр, јарашығы вә давамлылығы илә фәргләнир. Бәли, көрүндүјү кими уста Баларза ел-обанын карына вахтлы-вахтында кәлир, кәрәкли пешәси илә нечә-нечә адамы дарда гојмур. Елә ону советлијимиздә буна көрә севирләр вә һөрмәтини сахлајырлар.

Расим НӘЗӘРОВ,
Лерик рајонундакы С. М. Киров адына совхоз.

Хәзәр Дәниз Нефт-Газ Тикинти Трестинин 4 нөмрәли тикинти-гурашдырма идарәсиндә ән габагчыл ишчиләрдән бири дә Әһмәд Исламовдур. О, планы бир гајда олараг 110—120 фаиз јеринә јетирир. Шәкилдә: комсомолчу Ә. Исламов.

Фото Ү. Мурадовундур.

МӘҺСУЛ—88

«АҒ ГЫЗЫЛ» КҮЗӘРАН ҮЧҮНДҮР

Сон дәрәчә мүрәккәб һава шәраити республикамызын, хүсусән дә Муғанын «ағ гызыл» усталарыны бу ил јенидән имтаһана чәкмишдир: мөвсүмүн әввәлиндә, икинчи үчүнчү бечәрмә дөврүндә күчлү јағышлар јағмыш, чох јерләри долу дөјмүш, Күр чајынын әтрафында олан јүз һектарларла памбыг саһәләрини бүтүнлүклә су басмышдыр. Буна бахмајараг, комплекс бечәрмә тәдбирләринин вахтында вә агротехники гајдада һәјата кечирилмәси, ајры-ајры саһәләрә вә памбыг колларына фәрди гуллуг едилмәси сајәсиндә бол мәһсул јетишдирилмишдир. Јығыма мүтәшәккил һазырлыгла башланмыш, һәр јердә башлыча диггәт гијмәтли ел сәрвәтинин тез, иткисиз вә кејфијјәтлә јығылмасына јөнәлдилмишдир. Мөвсүмүн сонунда—индики мәрһәләсиндә «ағ гызыл» усталары тәзәдән өз көһнә «рәгибләри»—тез-тез јаған пајыз јағышлары илә гаршылашмаға башламышлар. Анчаг бу, јығым үчүн сон күнләр кечән әлверишсиз һава шәраити Сабирабад памбыгчыларыны һәвәсдән сала билмәмишдир. Онлар бешиллијин үчүнчү илинин бол мәһсулу уғрунда кенишләнән әмәк бәһсләшмәсиндә—79 мин тон «ағ гызыл» топламаг үчүн бүтүн гүввәләрини сәфәрбәрлијә алмышлар.

БИРИНЧИЛӘР СЫРАСЫНДА

Рајонун ири тәсәррүфатларындан һесаб едилән «1 Мај» колхозунун игтисадијјатында памбыгчылыг әсас јери тутур. Габагчыл тәчрүбәјә әсасланан колхозун «ағ гызыл» усталары памбыгчылығы илдән-илә инкишаф етдирирләр. Онлар XII бешиллијин үчүнчү илиндә даһа јахшы ишләјәрәк 1.030 һектар саһәдә бол мәһсул јетишдирмишләр вә гәләбә рапортуну рајонда биринчиләр сырасында—октјабр ајынын 14-дә имзаламышлар.

Колхозун тарихиндә даһа әламәтдар бир һадисә: индијәчән дөвләтә сатылмыш үмуми мәһсулун 70 фаизи машынларла јығылмышдыр.

Бир факты да хатырламаг јеринә дүшәр. «1 Мај» колхозунун ады рајонун тәсәррүфатлары арасында сон илләрә гәдәр тәкчә памбыгчылыг саһәсиндә дејил, елә тахылчылыгда да, һејвандарлыгда да, гушчулугда да һәмишә кери галанлар сырасында чәкиләрди. 1985-чи ил дөнүш или олду. О вахтдан да колхозун игтисадијјатында—һәм тахылчылыгда, һәм һејвандарлыгда, һәм дә памбыгчылыгда јүксәлиш јаранмаға башлады. Бу мүвәффәгијјәтләрин газанылмасында 1983-чү илдән бери бу колхоза рәһбәрлик едән кәнч коммунист, сәриштәли агроном, бачарыглы тәсәррүфат башчысы Ејваз Фәрзәлијевин әмәји аз олмамышдыр. Е. Фәрзәлијев мүсаһибимиздир. О, дејир:

—Памбыгчыларымыз бол мәһсул үчүн һәлә өтән илдән мөһкәм зәмин јаратмышлар. Онлар ара вермәдән јаған јаз јағышларында, гызмар јај күнәшиндә дә инамла чалышараг тарлаларда бол мәһсул јетишдирдиләр. Памбыг јығымына да мүтәшәккил һазырлыгла башладыг. Сүр'әт усталары, «мави кәми»ләрин капитанлары јығымын илк күнүндән габагчыллыг нүмунәси көстәрдиләр. Памбыгјыған машынлара кениш мејдан верилди. Сүрүчү-механикләр өз «мави кәми»ләрини мәһсулдар ишләтмиш, иткијә јол вермәмиш, бункерләрдән индијәчән 1.100 тон әвәзинә 1.350 тон памбыг бошалтмышлар. Сүрүчү-механикләрдән Бәһлул Исмајылов, Нуру Һүсејнов, Идрис Гулијев, Валеһ Бахышов вә Һүсејнгулу Мәммәдов мәһсул јығымында даһа чох фәргләнмишләр. Онларын һәрәси идарә етдикләри машынын бункериндән 140—170 тон памбыг бошалтмышлар.

Сәдрин сөһбәтләриндән ајдын олду ки, колхозда олан 9 памбыгчылыг бригадасынын 6-сы планыны вахтындан габаг, һәм дә артыгламасы илә јеринә јетирмишдир. Мејбулла Губадов, Ағахан Әзизов, Хубјар Хәлилов, Сүбһан Ағајев вә Салман Мәммәдовун башчылыг етдији бригадалар даһа фәрәһли нәтичәләр әлдә етмишдир. Памбыгчылардан Арзу Чавадова, Сона Һәсәнова, Гызханым Чавадова, Сејидханым Гулијева, Күлшән Маһмудова, Ханым Аббасова, Васила Мәммәдова вә башгалары бечәрмәдә олдуғу кими, јығымда да фәаллыг көстәрирләр. Лафетчиләрдән Алхас Казымов, Әлиш Ејналов, Ханчан Һүмбәтов, Бабахан Гәдиров, памбыг гуруданлардан Јәдулла Губадов, Исрафил Һүмбәтов, Мүтбил Сөһбәтов сә'јләрини әсиркәмирләр. Колхоз мәһз белә әмәк баһадырларынын зәһмәтсеверлији, онларын кечәни күндүзә гатыб ишләмәләри сајәсиндә дөвләтә памбыг сатышы планыны биринчиләр сырасында јеринә јетирмишдир—индијәчән тәдарүк мәнтәгәсинә 2.115 әвәзинә 2.500 тона јахын биринчи вә икинчи сорт «ағ гызыл» көндәрилмишдир.

Колхозда бу ил аилә подратына үстүнлүк верилмишдир. Һазырда колхозун «ағ гызыл»лы саһәләриндә 17 подратчы аилә чалышыр. Лалә Рәшидова 4 нәфәр аилә үзвү илә 10 һектар, Јахшыханым Микајылова 3 нәфәр аилә үзвү илә 8 һектар саһәдә бол мәһсул јетишдирмишдир. Сәкинә Бахышова даһа бөјүк әмәк гәләбәси газанмышдыр: 4 нәфәр аилә үзвү илә 15 һектар саһәдә памбыг бечәрмиш вә дөвләтә 31,2 тон әвәзинә 43,8 тон «ағ гызыл» сатараг планы 143 фаиз јеринә јетирмишдир. Һәмин аиләнин анчаг памбыгдан бу илки газанчы 20 мин манатдан чох олачагдыр.

Бәли, колхозун вә колхозчуларын игтисади һәјатында баш вермиш дирчәлиш кәндин сосиал инкишафына күчлү тәкан вермишдир. Һазырда колхозун мәркәзи маликанәсиндә—Калининовка кәндиндә 704 јерлик мәктәб, смета дәјәри 600 мин манат олан машын-трактор паркы тикилир, бура Моллакәнддән—70—80 километрлик мәсафәдән су хәтти чәкилир. Кәнд артыг телефонлашдырылыб. 1990-чы илә гәдәр бурада јени мәдәнијјәт сарајы, Мәишәт еви, ушаг бағчасы тикилиб истифадәјә вериләчәкдир.

Ленин адына колхозун памбыгчыларынын газандыглары уғурлар да үрәк ачыр. Колхозун памбыгчылары дөвләтә 4.140 тон әвәзинә 4.300 тондан чох «ағ гызыл» сатараг планы вахтындан габаг јеринә јетирмишләр. Машынла памбыг јығымы планына да артыгламасилә әмәл едилмишдир.

Сосиалист Әмәји Гәһрәманы, Азәрбајчан ССР Али Советинин депутаты Фатма Һүсејнованын башчылыг етдији бригаданын коллективи әмәк гәләбәсинин газанылмасында хүсусилә фәргләнмишдир. Бригада үзвләри индијәдәк дөвләтә 1.500 тондан чох памбыг сатараг, план вә өһдәлији јеринә јетирмишләр.

Даһа фәрәһли һадисә одур ки, колхоза истәр памбығын бечәрилмәсиндә, истәрсә дә јығым заманы кәнардан гүввә чәлб едилмәмишдир. Памбыгчылыгда бүтүн ишләр колхозун өз памбыгчыларынын гүввәси илә көрүлмүшдүр.

Аилә подратчысы Мустафа Сүлејманов әмәк бәһсләшмәсиндә хүсусилә фәргләнмишдир. О, алты нәфәр аилә үзвү илә бирликдә 17 һектар саһәдә памбыг бечәрмиш, дөвләтә 42 тон әвәзинә 56 тон памбыг сатмышдыр. Мәһсулун 85 фаизи биринчи нөв кими гәбул едилмиш вә памбығын һамысы машынла јығылмышдыр.

М. Сүлејмановун аиләсинин памбыгдан олан бу илки кәлири 20—25 мин маната чатачагдыр. О, кәлән ил 50 һектар саһәдә памбыг әкәчәкдир.

КӘНДДӘ КӘНЧЛИК ЈАШАЈЫШ КОМПЛЕКСИ

Жданов адына колхоз рајонун ири памбыгчылыг тәсәррүфатларындандыр. Колхозун «ағ гызыл» усталары 1.900 һектар саһәдә памбыг әкәрәк бол мәһсул јетишдирмишләр. Индијәчән дөвләтә 5 мин тона јахын мәһсул сатылмышдыр. Онун 930 тону машынла јығылмышдыр. 12 памбыгчылыг бригадасындан дөрдү планы јеринә јетирмишдир. Аллаһшүкүр Әзизов, Адыкөзәл Гардашов, Әфлан Чәфәров вә Рәһимхан Имановун башчылыг етдији бригадалар артыг өһдәлик һесабына ишләјир.

Һаваларын әлверишсиз кечмәси памбыгчыларын ишини чәтинләшдирсә дә «ағ гызыл» усталары јығымы мүвәффәгијјәтлә давам етдирирләр. Башга јол да јохдур. Памбыгчылыг колхозу сөзүн әсл мә'насында милјончу етмишдир. Һазырда онун бөлүнмәз фондунда 8,5 милјон манат пул вар.

Колхозун һесабында олан һәмин вәсаит мүхтәлиф тәсәррүфат саһәләринин кенишләндирилмәсинә вә сосиал тикинти објектләринин иншаасына хәрчләнир. Инди бурада, колхозун мәркәзи маликанәси — Владимировка кәндинин јахынлығында, Сабирабад—Бакы шосе јолунун кәнарында јени гәсәбә—Кәнчлик јашајыш комплекси салыныр. Онун смета дәјәри 3 милјон манатдыр. Һәмин комплексдә 70 аилә үчүн 3—4 отаглы мәнзил, истираһәт паркы, идман комплекси, мәктәб, ушаг бағчасы, мәишәт еви, мағаза, чајхана, јемәкхана олачагдыр.

Кәнддә кәнчлик јашајыш комплекси республикамызда чох әламәтдар һадисәдир. Онун тәшәббүскары елә Жданов адына колхозун сәдри Әливерди Әлишовдур.

Ә. Әлишовун 30 јашы һәлә тамам олмајыб. О, кечмиш комсомол ишчисидир. 1983-чү илдән һәмин тәсәррүфата башчылыг едир.

КЈК 25 һектар саһәни тутачагдыр. Комплексин тикинтисинә бу илин икинчи јарысында башланмышдыр. Артыг 9 бинада һөркү ишләри баша чатмышдыр.

Јени комплексин баш подратчысы да колхозун өз иншаат бригадасыдыр. Она көрә бурада биналар учуз вә кејфијјәтли тикилир. О, 20 һектар һәјәтјаны саһәси вә мал төвләси олан 4 отаглы мәнзил чәми 19 мин маната баша кәлир. Онун 25 фаизи евин саһибиндән нәгд алыныр, галаны исә 10 ил мүддәтинә әмәк һаггындан чыхылыр.

Владимировка кәндиндә јени аилә гуран, јахуд аилә гурмаг үчүн һазырлашан кәнчләр өз кәләчәкләри үчүн фикир чәкмәјә биләрләр: јени јашајыш комплекси анчаг колхозда ишләјән белә кәнчләр үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

Ә. НЕ'МӘТ.

СИЈАҺЫЈААЛМАЈА АЗ ГАЛЫР

1989-чу илин Үмумиттифаг сијаһыјаалмасына һазырлыг кампанијасынын ән гызғын чағыдыр. Республиканын Губа рајонунда да бу мүһүм сијаси кампанијаја фәал һазырлашырлар. Рајонун статистика ишчиләри сакинләрин һәр бири һаггында илкин гајдада лазыми мә'лумат топламышлар. Партија, совет органларынын, һәмкарлар иттифагы, комсомол тәшкилатларынын вә башга ичтимаи тәшкилатларын ишчиләри бу саһәдә онлара көнүллү јардым көстәрирләр. Рајон мәркәзинин массивләри вә мәһәлләләри көстәрилмәклә јашајыш мәнтәгәләринин әтрафлы тәсвири верилмәклә рајонун схематик планы тәртиб едилмишдир. Һесаблама мәнтәгәләри јарадылмышдыр. Сијаһыјаалма кедишиндә топланан мә'лумат һәмин мәнтәгәләрә дахил олачагдыр. Сијаһыјаалма кадрларынын сечилмәси иши башланмышдыр. Онларын сајы сијаһыјаалма башлананадәк 410 нәфәр олачагдыр.

Сијаһыјаалмаја лап аз галмышдыр вә бунунла әлагәдар олараг сијаһыјаалманын тәблиғи, чәмијјәтимизин инкишафынын јени мәрһәләсиндә, демократикләшдирмә вә ашкарлыг шәраитиндә сијаһыјаалманын кечирилмәси хүсусијјәтләринин изаһы хүсуси әһәмијјәт кәсб едир. Јерли мәтбуат, радио верилишләри бу мәсәләләрә даим диггәт јетирир. Әмәк коллективләриндә вә әһалинин јашајыш јерләриндә рајон «Билик» чәмијјәтинин көмәји илә мүһазирәләр, суал-чаваб кечәләри кечирилир.

Гаршыдакы Үмумиттифаг сијаһыјаалмасына һазырлығын кедиши јардым комиссијасы үзвләринин нәзарәти алтындадыр, онун ичласларында мүнтәзәм мүзакирә едилир Бурадача онун кечирилмәси илә бағлы олан мәсәләләр оператив һәлл олунур.

(Азәринформ).

ВАХТЫНДАН ӘВВӘЛ

Азәрмејвәтәрәвәзүзүм Сәнаје Бирлији үмуми мәһсул бурахылышына даир иллик планы вахтындан әввәл јеринә јетирмишдир. Өлкәнин јүзләрлә кушәсинә вә республикамызын тичарәт шәбәкәләринә бир милјард 321 милјон манатлыг мәһсул көндәрилмишдир ки, бу да иллик тапшырыгда нәзәрдә тутулдуғундан 16 милјон манатлыг чохдур.

Илин әввәлиндә јарадылмыш бирлик Азәрбајчан ССР Дөвләт Аграр-Сәнаје Комитәси тәсәррүфатларынын мејвә, тәрәвәз вә үзүм мәһсулунун е'малыны чәмләшдирмишдир. Өтән ајлар әрзиндә онун фәалијјәтинин јекунлары бу тәдбирин мәгсәдәујғун олдуғуну тәсдиг етмишдир. Мүәссисәләрин тәсәррүфат фәалијјәти јахшылашмыш, истеһсалат интизамы мөһкәмләнмишдир. Бирликдә Азәринформун мүхбиринә демишләр ки, материал вә әмәк еһтијатларындан, мүтәрәгги технолокијалардан сәмәрәли истифадә олунмасы һесабына гејри-мәһсулдар хәрчләр 8 милјон манат азалмыш, әввәлләр зәрәрлә ишләјән 57 мүәссисә мәнфәәт вермәјә башламышдыр. Мүгавилә өһдәликләринин јеринә јетирилмәмәси, көндәрилән консервләрин, ширәләрин, үзүм е'малы мәһсулунун кејфијјәтиндән шикајәт едилмәси һаллары хејли азалмышдыр. Илин ахырынадәк 250 милјон манатлыг әлавә мәһсул бурахмаг планлашдырылыр.

Бирлик 1989-чу илин әввәлиндән өзүнүн јүз мүәссисәсини там тәсәррүфат һесабына, өзүнүмалијјәләшдирмә вә өзүнүкәдәмә принсипләринә кечирмәјә һазырлашыр. Харичи өлкәләрин фирмалары илә мүгавиләләр бағланмасы практикасы јајылачагдыр. Полшанын мејвә-тәрәвәзчилик вә арычылыг кооперативләринин мәркәзи иттифагы илә мүгавилә бағланмышдыр. Бу иттифаг тәзә вә е'мал олунмуш хурма мүгабилиндә Балакән консерв заводуна чијәләк көндәрәчәкдир.

(Азәринформ).

БУ КҮНКҮ НӨМРӘДӘ

Севда Бекматова беш илдир ки, Әли Бајрамлы дәзкаһгајырма заводунда техники нәзарәтчи вәзифәсиндә чалышыр. Бу мүддәт әрзиндә о, өз әмәксеверлији илә коллективин дәрин һөрмәтини газанмышдыр. Шәкилдә: С. Бекматова.

Фото Һ. Маликовундур.

ВӘТӘНИМИЗДӘ

Јурмала (Латвија ССР). Латвијанын микробиолог алимләри јени бактерија штаммы кәшф етмишләр. Бу микроорганизмләр ади шәкәри мүхтәлиф мәһсуллара—фруктозаја, диабет мәһсулу сорбитә-ган плазмасынын әвәзедичисинә чевирә билир. Тәдгигатчылар һәмин бактеријаларын нечә «ишләмәси» барәдә бу јахынларда баша чатмыш Үмумиттифаг «биоконверсија-88» конфрансында мә'лумат вермишләр. Конфрансда микроорганизмләрин көмәји илә гијмәтли мәһсуллар алмаг саһәсиндә микробиологларын бөјүк әһәмијјәтә малик олан сон тәдгигатлары мүзакирә олунмушдур.

Тула. Һејвандарлыг фермаларындакы аваданлығын мөһкәмлијини тә'мин етмәк гајғысыны ҺЕМ өз үзәринә көтүрмүшдүр. Тула вилајәтиндә фермаларда вә комплексләрдә техники хидмәти автомат идарәетмә системинин илк нөвбәси тәтбиг олунмушдур. Бу лајиһәни вилајәт аграр-сәнаје комитәсинин информасија-һесаблама мәркәзинин мүтәхәссисләри һазырламыш вә һәјата кечирмишләр. Јени систем бүтөв комплекс мәсәләләри һәлл едир: һәр шејдән габаг, ҺЕМ аваданлығын ишинә нәзарәт етмәклә јанашы, онун ишләниб јејилмә дәрәчәсини мүәјјән едир, бунун әсасында исә профилактик тә'мир апарылмасынын, јахуд машын вә механизмләрин дәјишдирилмәсинин вахтыны мүәјјәнләшдирир. Онун сајәсиндә илк дәфә олараг, механикләшдирмәнин бу вә ја дикәр васитәләринә тәләбаты дәгиг һесабламаг вә прогнозлашдырмаг имканы әлдә едилмишдир. Бүтүн бунлар вилајәтин һејвандарлыг сехләриндә ишин арасы кәсилмәдән апарылмасына көмәк едир, он минләрлә манат вәсаитә гәнаәт етмәјә имкан верир.

Калинковичи (Гомел вилајәти). «Калинковичски» совхозунун ишчиләри РАСБ-дан онлара тикинти материаллары фонду үчүн вәсаит ајырмасыны һеч көзләмирләр. Тәсәррүфат өзү вә јерли ертүк материаллары заводу пајчылыг әсасында дивар блокларынын һазырланмасы үчүн сех тикмишдир. Биркә әмәјин мәһсулу олан бу aзтапылан тикинти материалынын илк дәсти совхозун јени иншаат мејданчаларына көндәрилмишдир. Мүтәхәссисләрин һесабламаларына көрә, сех, һәтта бир нөвбәдә ишләјәрсә, илдә 240 миндән чох блок һазырлаја биләр. Истеһсалат мөвсүмләр арасында бүтүн күнү ишләјәчәкдир. Белорусијанын бир чох тәсәррүфатлары кооператив әсасында кичик заводлар вә харратлыг сехләри јарадырлар. (СИТА).

Сов.ИКП Мәркәзи Комитәсиндә

(Әввәли 1-чи сәһифәдә)

дудларындан кәнарда јашаjан вә ја белә гурумлары олмаjан совет вәтәндашларынын милли-мәдәни тәләбатынын өдәнилмәсиндә һүгуги тә'минатларын кенишләндирилмәси, милли әдавәти гызышдырмаға көрә, ирги вә ја милли мүстәсналыг тәблиғинә көрә мәс'улијјәтин күчләндирилмәси кими проблемләр барәсиндә; ССРИ халглары дилләринин азад инкишаф етдирилмәси вә бәрабәр һүгугла ишләдилмәси һаггында ССРИ Гануну лајиһәсинин; ССРИ вәтәндашлығы һаггында Ганунун јени редаксијасынын; ССРИ Конститусијасында, мүттәфиг вә мухтар республикаларын конститусијаларында мүвафиг дәјишикликләр едилмәси һаггында тәклифләрин һазырланмасы илә әлагәдар тәдбирләр мүәјјән едилмишдир. Дәјишикликләр вә әлавәләр һәмчинин ССРИ Али Совети Милләтләр Советинин јени функсијаларына; лазым кәлдикдә халг депутатлары Советиндә милләтләрарасы мүнасибәтләр мәсәләләри үзрә даими комиссијаларын тәшкили гајдасына аид олмалыдыр.

Мүвафиг дөвләт органларынын вә елми идарәләрин ашағыдакы проблемләри дәриндән тәһлил етмәси дә зәрури сајылмышдыр: өлкәнин ваһид халг тәсәррүфаты комплекси системиндә мүттәфиг республикалар вә мухтар гурумлар; мәһәлли әмәк бөлкүсү; игтисади шәраитин јахшылашдырылмасында вә тәбиәтдән сәмәрәли истифадә олунмасынын тә'мин едилмәсиндә республикаларын, иттифаг органларынын вә јерли органларын һүгуглары вә вәзифәләри; Үмумиттифаг игтисадијјатына һәр бир мүттәфиг республиканын реал немәји, милли кәлирин республикалар үзрә истеһсалы вә бөлкүсү.

Республикаларын вә реҝионларын тәсәррүфат һесабы принсипләринә кечмәсинин мүмкүнлүјү вә игтисади чәһәтдән мәгсәдәујғунлуғу дәриндән тәһлил едилмәлидир. Мүттәфиг республикалар арасында бирбаша әлагәләрин инкишаф етдирилмәси; өлкәнин үмуми тәләбатынын тә'мин едилмәсиндә мүттәфиг республикаларын вә мухтар гурумларын даһа артыг тәсәррүфат мүстәгиллији илә онларын мәс'улијјәтинин әлагәләндирилмәси јоллары; ССРИ Дөвләт бүдчәсинин вә мүттәфиг республикаларын дөвләт бүдчәләринин, јерли бүдчәләрин формалашдырылмасы вә онлардан истифадә олунмасы механизми нәзәрдән кечирилмәлидир; республика вә јерли идарәетмә органларынын фәалијјәтини јениндән гурмаг; әрази идарәетмә органларынын ССРИ назирликләри вә баш идарәләри илә, иттифаг табели мүәссисәләрлә сәмәрәли гаршылыглы фәалијјәтини тә'мин етмәк лазымдыр.

Сов.ИКП МК јанында Марксизм-Ленинизм Институтуна, Ичтимаи Елмләр Академијасына тапшырылмышдыр ки, јарадычылыг иттифагларынын вә мәдәнијјәт идарәләринин иштиракы илә Сов.ИКП-нин милли сијасәтинин идеоложи чәһәтдән тә'мин едилмәсинә, милләтләрарасы мүнасибәтләр нәзәријјәсинин инкишаф етдирилмәсинә, милли мәдәнијјәтләрин тәрәггисинә вә гаршылыглы сурәтдә зәнкинләшдирилмәсинә, вәтәнпәрвәрлик вә бејнәлмиләлчилик тәрбијәси саһәсиндә күтләви информасија васитәләринин, јарадычылыг тәшкилатларынын ишинин тәкмилләшдирилмәсинә даир мүвафиг тәклифләрин кениш мүзакирәсини вә һазырланмасыны тәшкил етсин. Милләтләрарасы мүнасибәтләрин актуал проблемләрини комплекс өјрәнән елми тәдгигат мәркәзи јаратмаг һаггында тәклиф нәзәрдән кечирилсин.

Мәркәзи гәзетләрин вә журналларын редаксијаларына, республика партија нәшрләринә, ССРИ Дөвләттелерадиосуна тапшырылмышдыр ки, милләтләрарасы мүнасибәтләрин нәзәријјәси, ССРИ-дә вә харичдә милли мәсәләнин һәлли тәчрүбәси мәсәләләринә даир материалларын кениш дәрч олунмасыны тәшкил етсинләр, совет республикаларынын вә мухтар гурумларын игтисади вә мә'нәви һәјатыны даим вә һәртәрәфли ишыгландырсынлар. Чәмијјәтдә совет халгларынын бејнәлмиләл бирлијинин, достлуг вә гардашлығынын мөһкәмләнмәсинә көмәк едән мә'нәви шәраит јарадылмасына хүсуси диггәт јетирилсин.

Милли проблемләрлә бағлы олан бүтүн мәсәләләр барәсиндә јерли партија органларына, идеоложи идарәләрә, мәркәзи гәзетләрин, журналларын редаксијаларына, ССРИ Дөвләттелерадиосуна кәлән тәклифләр һаггында Сов.ИКП МК-ја мә'лумат верилсин.

Пленумда мә'рузәнин тезисләри онун чағырылмасына ики ај галмыш дәрч олунсун.

ССРИ Дөвләт мүкафаты лауреатлары

БРИГАДИР НҮМУНӘ КӨСТӘРИР

Салјан рајонундакы «Октјабр» колхозунун бригадири Сәмид Салманов кимләри һаггында сөз дүшәндә дејирләр ки, онларсыз иш ашмаз. Рајонун ән јахшы памбыгчылыг бригадасы өзүнүн јүксәк наилијјәтләринә көрә мәһз она борчлудур. Өтән илләрдә олдуғу кими, чари јығым мөвсүмүндә дә бригада сосиализм јарышында лидерлији әлдән вермәмиш, 430 тондан чох биринчи нөв памбыг топламышдыр.

Колхозда јығым мөвсүмү һеч вахт индики гәдәр чәтин олмамышдыр. Чијид сәпини гуртаран кими Күр чајы дашыб әкинләрин бир гисмини тәләф етди. Тәкрар сәпин гуртарар-гуртармаз лејсан јағышлары башланды, сонра исә бәрк истиләр дүшдү.

Колхозун сәдри Ширинбала Салманов дејир:

— Сәмид Салмановун бригадасы јүксәк маһарәт көстәрмиш, тәкрар сәпинләрдә уста тәрпәнмиш, һәр бир колә гајғы илә гуллуг етмишдир. Бригадир өзү дә јорулдум демәмиш, фәдакарлығы илә башгаларына нүмунә көстәрмишдир.

Коллектив, колхозда биринчи олараг тәсәррүфат һесабы вә ичарә подраты принсипләри илә ишләмәјә башламышдыр. Һәр шејдән әввәл бригадада интизам јарадылмыш, техника гајдаја салынмыш, јени тәсәррүфат мүнасибәтләринин маһијјәти һәр кәсә чатдырылмышдыр. Иш јолуна дүшмүшдүр. Бу мөвсүмдә бригадаја тәһким едилмиш 130 һектар саһәнин һәр һектарындан 33 сентнер памбыг јығылмышдыр ки, бу да орта колхоз көстәричисиндән 7 сентнер чохдур. Үмуми мәһсулун дәјәри тәгрибән јарым милјон манат олмушдур. Башга бригадалар да тәшәббүсчүләрдән нүмунә көтүрмүшләр. Бу, тәсәррүфат һесабына вә өзүнүмалијјәләшдирмәјә һазырлашмаг үчүн колхоза јахшы имкан вермишдир.

С. Салманов 13 илдир ки, коллективә башчылыг едир. Мәктәби битирән кими колхозда ишләмәјә башламышдыр. Сонра кәнд тәсәррүфаты институтуну битирмиш, сырави тарлачы, игтисадчы ишләмишдир. Партија комитәси бүросунун үзвүдүр. Һәр ишә мәчал тапмасы адамы тәәччүбләндирир: колхозун бүтүн ишләриндән, кәнд тәсәррүфаты истеһсалы јениликләриндән хәбәрдардыр. Адамлар мүхтәлиф мәсәләләрә көрә тез-тез онун јанына кәлирләр. Сәмид онларын һеч бирини наүмид гајтармыр.

Бригадирин сә'ји, памбыгчылыға төһфәси Гырмызы Әмәк Бајрағы ордени илә гејд едилмишдир. Бир нечә илдир ки, онун коллективинин базасында габагчыл тәчрүбә мәктәби фәалијјәт көстәрир. Тарлачылар вә механизаторлар бу мәктәбдә тәһсил алырлар.

1988-чи ил ССРИ Дөвләт мүкафаты лауреаты С. Салманов белә һесаб едир ки, вичданла ишләјән кәс мүвәффәгијјәт газаныр. Һарада ки, адамлар үмуми иш һаггында дүшүнмүрләр, уғур ораја јол тапмаз. Бир күн дә ишсиз галмамалы — әкинчинин девизи бу олмалыдыр. Бригадир өзү буна чанлы нүмунәдир. Инди, мәһсул јығымы гуртарандан сонра да о һәр күн саһәјә кедир. Ахы шум баша чатмагдадыр, кәләчәк мәһсулун тәмәли гојулур.

В. НЕФЈОДОВ,
Азәринформун хүсуси мүхбири.

Дүнја көзәлдир

Хәбәр верилдији кими, Бакыда ҮИЛККИ-нин 70 иллијинә һәср олунмуш «Бу дүнја нечә дә көзәлдир» девизи алтында ушаг декоратив-тәтбиги вә тәсвири, фото вә техники јарадычылыг дәрнәк вә студијалары үзвләринин әл ишләриндән ибарәт сәркиси ачылмышдыр.

Сәркидә 100 нәфәрдән чох мәктәблинин 250-јә јахын експонаты нүмајиш етдирилир. Јадда галан мараглы бөлмәләрдән бири декоратив-тәтбиги инчәсәнәт бөлмәсидир. Бурада илк нөвбәдә республика мүәллимләр евиндә макраме сәнәтинин инчәликләринә јијәләнән кәнч сәнәт фәданләринин әл ишләри диггәти чәлб едир. Бу бахымдан «Бајгуш» «Жозефинанын панносу», «Валача ит» (М. Климова), о чүмләдән «Зәнбил», «Балача ит», «Етүд панносу» (В. Лазарева) вә с. кими макрамеләр орнамент зәнкинлији, фантазија кенишлији вә нәһајәт тохума ишинин камиллији илә тамашачыны дүшүндүрүр.

Сәркидә тәсвири инчәсәнәт нүмунәләринә кениш јер верилмишдир. Бузовна гәсәбәсиндәки мәдәнијјәт сарајынын рәсм дәрнәјинин үзвү Закир Оручовун «Вахтаја» әсәри өз тәбиилији, мөвзу долғунлуғу илә сечилир. Сумгајыт шәһәриндәки иншаатчылар мәдәнијјәт сарајынын рәсм дәрнәјинин үзвү Тамилла Әлијеванын «Гәһрәманын анасы» әсәри дә дәрин мә'наја маликдир: ана гәлбиндә гышдыр. Санки тәбиәт һеч вахт өз көзәл либасыны — јаз палтарыны кејинмәјәчәкдир. Чүнки ана өз гәһрәман оғлуну әбәди итирмишдир...

Сәркинин үчүнчү бөлмәси кәнч фото һәвәскарларынын ишләриндән ибарәтдир. «Имәчилик», «Мән гармонда чалырам» (Х. Гафаров) вә с. шәкилләр өз мә'на дәринлији, мөвзу мүхтәлифлији илә бир-бириндән фәргләнир. «Көһнә шәһәрин бир күшәси» (Ч. Вәлијев) шәклиндә композисија долғунлуғу һисс олунур. Өз бәнзәрсизлији илә сечилән дикәр експонат силсилә дәниз мәнзәрәләридир. Шәкилләрдә Хәзәр дәнизинин гајнар, чошуб-дашан мәнзәрәси тәсвир едилмишдир. Онлары Р. Һүсејнов лентә алыб.

Сәркинин мараглы, өз мүрәккәблији илә фәргләнән дөрдүнчү бөлмәси техники јарадычылыға һәср олунуб. «Стробоскоп» (Ј. Әлијев), Рәнкли ишыг лөвһәси илә гурашдырылмыш стереофоник мусиги (М. Калита) вә ја өз көзәл тәртибаты илә фәргләнән «Сајрышан ишыглар» (Ш. Ханмәммәдов), мүхтәлиф мусиги чаларларына малик олан «Електрик зәнкләри» (М. Мирзәјев) вә с. експонатлар тамашачылара хош тә'сир бағышлајыр.

«Бу дүнја нечә дә көзәлдир» сәркиси ушаг дүнјасынын әсл бәләдчисинә чеврилмишдир.

Һичран САДЫГЗАДӘ.

КЕЈФИЈЈӘТ ЗАМАНЫН ТӘЛӘБИДИР

МҮКАФАТЫМЫЗ — АЛЫЧЫ СЕВИНЧИДИР

Сумгајытын габагчыл мүәссисәләриндән бири дә тохучулуг фабрикидир. 353 нәфәр әмәкчини өзүндә бирләшдирән бу фабрикин үнванына өлкәмизин бир чох јерләриндән тәшәккүр мәктублары, телеграмлар, сифаришләр кәлир. Бу севинчи кәтирән сон илләр әрзиндә фабрикдә истеһсал олунан мәһсулларын кејфијјәтинин јахшылашдырылмасы саһәсиндә әлдә олунан наилијјәтләрдир.

Фабрикин әмәкчиләри бешиллијин үчүнчү илинин планларыны да вахтындан әввәл јеринә јетирмәк үчүн сә'јләрини әсиркәмирләр. Сатыш планы да артыгламасы илә јеринә јетирилмишдир. Бу ил сифаришчи тәшкилатлардан бир әдәд дә олсун зај мәһсул кери гајтарылмамышдыр. Фабрик директорунун мүавини Шаһмурад Ибраһимов бу һагда белә деди:

— Фабрикин һәр бир ишчиси јахшы баша дүшүр ки, зај мәһсул истеһсал етсә, мааш алмајачаг. Бах, бу бир чүмләнин маһијјәти фәһләдән тутмуш, директора кими һамымызы диггәтли олмаға чағырыр. Бу һәм дә техноложи просесә дүзкүн әмәл олунмасыны, зај мәһсул истеһсалына имкан верән сәбәбләри вахтында көрмәји, ашкар етмәји вә јериндәчә арадан галдырмағы тәләб едир. Ахы, коллективимиз «Мүкафатымыз алычы севинчидир» девизи илә ишләјир.

Јүз ешитмәкдәнсә, бир дәфә көрмәк јахшыдыр, — дејиб аталар. Ешитдикләримизи көрмәк үчүн сехләрә тәрәф үз тутуруг. Будур, фабрикин әсасы, бүнөврәси сајылан тохучу сехи. Үч саһәни — әјиричи, чиллә, тохучу дәзкаһлары саһәләрини өзүндә бирләшдирән бу сехдә 70 нәфәр ишләјир. Сех рәиси Закир Рзајев сөһбәт заманы белә деди:

— Биз әсасән хаммалы Бакы камвол фабрикиндән, Украјнанын Кривој-Рог шәһәриндән алырыг. Бизә көндәрилән памбыг вә зәрли сапларын кејфијјәти хејли јахшылашыб. Лакин нөгсанлар тамамилә јох олуб демәк дә олмаз. Хүсусилә, зәрли сапларда көзә чарпмајан гүсурлар олур ки, буну да әсасән парча тохунуб һасилә кәләндә көрмәк мүмкүндүр. Бу гүсур әл әмәји илә, хејли вахт иткиси сәрф етмәклә арадан галдырылыр. Одур ки, алдығымыз зәрли сапларын кејфијјәтинә диггәт бир гәдәр дә чохалдылмалыдыр. Истеһсал аваданлыгларынын бә'зиләри тәзәләнсә дә, һәлә дә күнүн тәләбләринә чаваб вермәјән аваданлыгларымыз вар.

Өјрәнирик ки, нөвбә әрзиндә 300 мин метрә јахын парча истеһсал олунур. Техники насазлыгларын учбатындан јаранан гүсурларын вахтында ашкар олунмасында вә арадан галдырылмасында нәзарәтчиләрин ролу бөјүкдүр. Нәзарәтчи Наилә Вәлијеванын дедикләри:

— Биз кејфијјәтсиз мәһсула чавабдеһ шәхс кими мәс'улијјәт дашыјырыг. Она көрә дә кејфијјәтсиз мәһсул сатышына јол верилмәсин дејә, һазыр мә'мулат һәм тохучу дәзкаһында, һәм дә дәзкаһдан чыхарылдыгдан сонра диггәтлә јохланылыр.

...Сехдә мајаклардан шәһәр Советинин депутаты Ханымбачы Аслан, Тамелла Рәчәбова, Танја Чухарјева, Кифајәт Шабанова, Шәмсијјә Сәфәрова, Сүдабә Вәлијева, Ағасы Султанов, Мәммәдрәфи Һүсејнов, Әлиаға Һачыјев вә башгаларынын нүмунәви иши һаггында хош сөзләр сөјләнилди.

Фабрикин бәзәк-е'мал сехи даһа кениш истеһсал әмәлијјатыны өзүндә бирләшдирир. Бу сехә бачарыглы трикотаж устасы Шаһраз Ибраһимов башчылыг едир. О, чохмилләтли коллектив, сехин истеһсал просесләри һаггында фәхрлә данышды. Тохучу сехиндән бојаг, бәзәк вурулмаг үчүн бу сехә көндәрилән мә'мулатлар бурадан бирбаша истеһлакчылара көндәрилир. Сехин ән «чаван»ы һесаб едилән тикиш саһәсиндәјик. Бир илдир ки, бурада трикотаж мә'мулатындан мүхтәлиф чешидли өрпәкләр, гадын вә киши шәрфләри истеһсал олунур.

Күлвуранлардан Сабир Мәммәдовун, Рәһим Бабајевин, ағартма-јума саһәсинин ишчиләриндән Ширинбачы Нәзәровун, Валентина Бажинскајанын адыны сехдә дөнә-дөнә чәкдиләр. Јујучу-үтүләјичи саһәсинин бригадири Тамам Мансурова һаггында исә белә дедиләр:

— Тамам тәкчә јахшы, нүмунәви иши илә фәргләнмир. О, һәм дә фабрикин ичтимаи һәјатында јахындан иштирак едән ән јахшы фәаллардан биридир.

Фабрикин коллективи мәһсулун кејфијјәтини вә чешидини даһа да тәкмилләшдирмәк јоллары һаггында чидди ахтарышлар апарыр. Республикамызын Јүнкүл Сәнаје Назирлији тәрәфиндән бу коллективә диггәт вә гајғы күчләндирилмәлидир. Көһнәлиб сырадан чыхмагда олан аваданлыглар мүтләг јенилəри илә әвәз олунмалы, техноложи просесләрин тамамилә автоматлашдырылмасы иши тезликлә һәлл едилмәлидир. Хүсусилә, өзүнүмалијјәләшдирмә дөврүндә, кејфијјәт күнүн әсас тәләби олдуғу бир вахтда бу вачиб чәһәт диггәт мәркәзиндә олмалыдыр.

Фабрикин јерләшдији «кимјачылар» гәсәбәсиндә тез-тез ишыглар сөнүр. Бу да ки, фабрик үчүн, үмумијјәтлә, әразидә јерләшән сәнаје објектләри үчүн бир күнлүк ишсизлик демәкдир.

Истәрдик ки, бу ишкүзар вә сәмими коллективин арзуларыны әлагәдар тәшкилатлар ешитсинләр. Коллективдән исә алычы зөвгүнә охшајан даһа јарашыглы, кејфијјәтли вә мүхтәлиф чешидли маллар көзләјирик.

Маһијјә ЗЕЈНАЛОВА.

ДАҒ КӘНДИ: КУЗӘРАНЫН НЕЧӘДИР?

ЕЛ КӨМӘЈИ

Сон илләр Чулфада сосиал вә мәдәни-мәишәт објектләри тикинтиси хејли кенишләнмишдир. Тәкчә чари илдә рајонда 25 адда објект тикилмәси нәзәрдә тутулмушдур. Һазырда бурада үч јашајыш еви, ики мәктәб, дөрд ушаг бағчасы, мәишәт евләри, М. С. Ордубади адына совхозда тичарәт мәркәзи вә саир иншa едилмәкдәдир. Һәмин тикинтиләрә рәһбәрлик едән хүсуси гәраркаһ јарадылмышдыр. Мәһз белә бир диггәтин һесабынадыр ки, ән узаг даг кәндләриндә белә тикинти чәдвәли бир дәфә дә олсун позулмамышдыр. Рајон депутатларынын тәшәббүсү илә һәр күн иншаатчыларла јанашы, тикинти мејданларына әлавә гүввәләр кәлир. Онлар фәһләләрлә чијин-чијинә чалышыр, ишләрин сүр'әтлә көрүлмәсиндә фәаллыг көстәрирләр. Тәмәннасыз ел көмәји објектләрин вахтында истифадәјә верилмәсиндә мүһүм рол ојнајыр. Еләчә дә кәндләрдә тикилән објектләрә тәсәррүфатлар техника, машын сарыдан хејли көмәк едир.

Биз дағларын гојнунда јерләшән, учгар Кәримгулу Дизә кәндиндә олдуг. Рајон комсомол комитәсинин биринчи катиби Вилајәт Гасымов кәндин мәркәзиндәки икимәртәбәли бинаны көстәриб ифтихарла деди:

— Тәзә ушаг бағчасыдыр. Смета дәјәри 110 мин манатдыр. Рајонумуздакы тәсәррүфатларарасы механикләшдирилмиш дәстәнин иншаатчылары тикибләр. Лакин кәнд чамаатынын да бурада әмәји чохдур. Елә она көрә дә објект вахтындан да бир ај әввәл истифадәјә верилиб. Көмәјә кәләнләр пешәчә иншаатчы олмасалар да, бә'зи ишләри бөјүк һәвәслә, сәлигә илә көрүрдүләр. Онлар кәндә су чәкилмәсиндә дә хејли фәаллыг көстәрибләр.

Бәлкә даг кәндләринин абадлашмасы үчүн рајонда хејли иш көрүлүб. Кырна, Әбрәгунус, Чамалдын, Газанча кәндләриндә мәктәб бинaлары, рајонун мәркәзиндә 36 мәнзилли јашајыш бинасы, истираһәт парклары тәкчә иншаатчы әлләринин мәһсулу дејилдир. Һәмин тикинтиләрдә кичикдән бөјүјә бүтүн чамаат иштирак етмишдир.

Һазырда Чулфа шәһәринә Әлинчә чајындан 8 километр узунлуғунда су кәмәринин чәкилишиндә сон ишләр көрүлүр. Шәһәрин әмәкчиләри, зијалылар тикинтијә һәвәслә көмәк әли узадырлар.

Һ. Чавид адына совхоз рајонун ән ири тәсәррүфатларындан сајылыр. Инди бурада 200 јерлик клубда сон тамамлама ишләри көрүлүр. Објектдә тәсәррүфатлараарасы тикинти идарәсинин фәһләләри илә јанашы, мәдәнијјәт ишчиләри дә вар иди. Идарәнин мүдири Рза Нәчәфов билдирди ки, тикдијимиз клуб бинасыны вахтында истифадәјә верәчәјик. Отагларын суваг вә рәнк ишләри кедир. Иншаатчы гүввәси вә материал сарыдан корлуг чәкмирик.

Рајонда сон илләр ишсизлик үзүндән шәһәрә ахышан кәнчләрин дә сајы хејли азалмышдыр. Инди Чулфада локомотив депосунда, тәзәчә истифадәјә верилмиш трикотаж сехиндә, карбон газы истеһсал едән заводда 300 нәфәрдән чох кәнч чалышыр. Бүтүн колхоз вә совхозларда ичарә подратынын тәтбиги илә әлагәдар олараг вахтилә даг кәндләриндән шәһәрә ахышан кәнчләр дә доғма ел-обасына гајыдырлар. Һазырда әксәр фермаларда, машын-трактор паркларында, мејвә бағларында кәнчләр ичарә подраты илә ишләјирләр.

Даг рајонларына диггәт вә гајғынын артырылмасы илә бағлы Азәрбајчан КП МК-да кечирилән мүшавирәдә һаглы олараг Чулфа рајонунда һәјата кечирилән нәчиб тәшәббүсләр, сосиал-мәдәни објектләрә көстәрилән хүсуси диггәт гејд олунмушдур. Башланылмыш абадлыг, тикинти ишләрини кенишләндирмәк мәгсәдилә рајонун партија, совет вә комсомол органлары ән јени иш методларындан сәмәрәли сурәтдә истифадә едирләр.

Бәли, даг рајонунда нәчиб ән'әнәләр, тәшәббүсләр ләјагәтлә горунур вә јајылыр. Гәдирбилән әмәкчиләр, ел-оба чамааты, хејирхаһ әмәлләри бундан сонра да давам етдирәчәкләр.

Мирзә ӘСКӘРОВ,
Чулфа рајону.

ЈЕНИ ТИКИНТИЛӘР

ЗӘНКИЛАН. Бурада терапија, чәрраһијјә, доғум шө'бәләри олан хәстәхана комплекси ачылмышдыр. Поликлиника күндә 600 нәфәри гәбул етмәк үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

ЗӘРДАБ. Шаһһүсејнли кәндиндә истифадәјә верилмиш ушаг бағчасыны көрпәләрин шән сәси бүрүмүшдүр. Ушаг бағчасы «Комсомол» колхозунун мәркәзи маликанәсиндә јерләшир. Ушагларын ихтијарында ојун отаглары, кениш јатаг отаглары, бәдән тәрбијәси отағы, нағыл күшәси вардыр. Ушагларын вахты шән кечир. Инди онларын валидејнләри памбыг тарлаларында вә һејвандарлыг фермаларында ишләјирләр.

ЛӘНКӘРАН. «Аврора» гәсәбәсиндә бајрамгабағы тичарәт башланмышдыр. Гәсәбәдә универсал мағаза ачылмышдыр. Кениш чешиддә мүхтәлиф маллар сатылмасы јерли сакинләри рајон мәркәзинә базарлыг етмәјә кетмәк гајғысындан азад етмишдир.

МАСАЛЛЫ. Әркиван кәндиндә ачылмыш мәишәт еви ондан чох мүхтәлиф нөв хидмәт көстәрир. Бурада палтарлары кимјәви јолла тәмизләтдирмәк, палтар вә трикотаж мә'мулаты тикдирмәк үчүн сифариш вермәк олар. Тәчрүбәли усталар саатлары, телевизија-радио апаратларыны тә'мир едир.

(Азәринформ).

ҺАМИ-ТӘРБИЈӘЧИ ҺАГГЫНДА СӨҺБӘТ

ЗӘҺМӘТЛӘ ЈОҒУРУЛАН ӨМҮР

Васили Павлович нефтчи пешәси һаггында әтрафлы мә'лумат вермәји чох севир. Гочаман нефтчи ишләдији саһәдәки һәр гујунун «хасијјәтини» бүтүн инчәликләринә гәдәр билир. Нечә дә билмәсин. Башга чүр ола да билмәз. Јарым әсрә јахындыр ки, о һәр вахт ејни үнвана ишә јолланыр — 26 Бакы комиссары адына Нефт вә Газчыхарма Идарәсинин 3 нөмрәли мә'дәнинә.

В. Редко һәлә сәрбәст һәјата илк аддымлар атаркән һәјат мөвгејини дүзкүн мүәјјәнләшдирмишди.

— Јахшы јадымдадыр, биз орта мәктәби гуртарыб мә'дәнә ишләмәјә кәләркән үч нәфәр идик — дејә гочаман уста ачылы-ширинли хатирәләри тәләсмәдән өз јаддаш сүзкәчиндән кечирир. — Мүһарибәнин илк күнләри иди. Һамымыз јахшы билирдик ки, нефт чәбһәсиндә кечәни күндүзә гатыб ишләмәк, ән чәбһәдә вурушан әскәрләрин гәләбәсини тә'мин едән һәрби техниканын күндәлик һәрәкәтини тә'мин етмәк демәкдир. Чәбһәдән алдығымыз севиндиричи хәбәрләр бизи даһа да әзмлә ишләмәјә руһландырырды. Мәтләбдән узаглашмаг истәмирәм. Кизли дејил ки, мәнимлә мә'дәнә кәлән јолдашлар чох кечмәди ки, иш јерләрини дәјишдиләр. Индинин өзүндә дә сәрбәст һәјата аддым атан кәнчләрин әксәријјәти нефт саһәсиндә ишләјән һәмјашыдларына јухарыдан ашағыја бахырлар. Амма јадда сахламаг лазымдыр ки, нефтчи пешәси әсл киши сәнәтидир.

В. Редко илә илк дәфә таныш олан адам онун јашына ујғун олмајан чевик һәрәкәтләрини, үз чизкиләрини чәтинлик чәкмәдән јадда сахлајыр. Јашы 60-ы һагламыш Васили Павлович енликүрәклији илә, чүссәли гамәти илә, данышығында вә бахышында бир аз да кәнчлик тәравәти дујулмагла өз һәмјашыдларындан фәргләнир. Онун чалышдығы бригаданы нәинки онларын ишләдији идарәнин нефтчиләри, ејни заманда башга нефт вә газчыхарма идарәләринин коллективләри дә јахшы таныјыр. Бригадада В. Редкодан башга он нәфәр мүхтәлиф характерли, мүхтәлиф милләтләрин нүмајәндәләри чан-бир гәлбдә нечә илләрдир ки, кејфијјәтли ишләри илә башгаларындан фәргләнирләр. Онлары бир-биринә јахынлашдыран үмуми ишләринин фәрәһли нәтичәләридир. Дүздүр, уғурсузлуглар да олур. Белә вахтларда онлар бир-биринә һәјан олурлар, бири дикәриндән көмәјини әсиркәмир.

— Бәс, нечә, башга чүр ола да билмәз, — дејә Васили Павлович билдирир. — Јадыма кәлмир ки, бригадамызда јерли-јерсиз бири о бириндән инчисин вә јахуд да сәбәбсиз бири дикәринин хәтринә дәјсин, өзүнүн үстүн чәһәтләрини башгаларына сүбут етмәјә чалышсын. Сәфәр Аббасов вә Николај Арзуманов, Артјом Мурадов вә Иван Курочкин, Фируз Исаакјан вә Ваһид Мәһәррәмов јашларындан асылы олмајараг, мәним үчүн ејнидирләр. Мүбалиғәсиз демәлијәм ки, бә'зән онларын хасијјәтләриндә дә охшарлыг тапмаг мүмкүндүр.

Бир сөзлә, уста Мә'сим Һүсејновун рәһбәрлик етдији бу кичик коллективин үзвләри илә сөһбәт етдикдән сонра адам гәти гәрара кәлир ки, В. Редко вә онун јашлы вә чаван иш јолдашлары илә дағы-дағ үстә гојмаг олар.

Уста Мә'сим өзү бригадада јашча һамыдан кичикдир. О истәр истеһсалат тапшырығыны, истәрсә дә аилә вә мәишәтлә бағлы һәр һансы мәсәләни һәлл едәркән Васили Павловичлә мәсләһәтләшмәји унутмур. Вә өзү демишкән: нәтичәдә бу вә ја дикәр тапшырығын, мәсәләнин дүзкүн вә оператив һәллинә наил олур.

Үч нөмрәли мә'дәндә чалышан нефтчиләр, гујулары јералты тә'мир усталары јахшы билир ки, мә'дән мүдири Әкрәм Дадашовдан тә'риф долу сөз «гопармаг» нә гәдәр мүшкүл мәсәләдир. Амма бир ики нәфәр вар ки, онлар һаггында тә'риф дедикдә о, «хәсислик» етмир. Онлардан бири дә Васили Павловичдир.

— Онун илк бахышда хырда көрүнән һәр бир ишә мәс'улијјәтлә јанашмасына гибтә етмәјә дәјәр. Сөзүн әсл мә'насында һәртәрәфли ағсаггалдыр, һәрәкәтинин, сөзүнүн јерини биләндир. Ишә кәлдикдә исә һеч бир чәтинликдән горхмур.

Елә бу јахынларын сөһбәтидир. Шәнбә күнү иди, нөвбәти иш күнү сона чатмаг үзрә иди. 2608 вә 2621 нөмрәли гујуларда манчанаг дәзкаһларынын шатунлары сырадан чыхмышды. Бибиһејбәт саһәсиндәки бу гујулар өз «һәмјашыдлары» арасында ән мәһсулдар гујулардандыр. Онларын дајанмағы мә'дәндә һасилатын он тонларла ашағы дүшмәси демәк иди. Васили Павлович Ислам Орханзадәнин вә Ваһид Мәһәррәмовун көмәклији илә насазлығы гыса мүддәтдә арадан галдырыб гују ну ишә салдылар. Манчанаг дәзкаһлары миннәтдарлыг әламәти олараг, бир нечә дәфә галхыб енәрәк онлара «баш әјдикдән» сонра онлар раһат көкс өтүрүб мә'дәнин мәркәзи маликанәсинә тәрәф кетдиләр.

Васили Павлович вә онун иш јолдашларынын хидмәт етдији гујулар Патамдартда вә Бибиһејбәтин јухары һиссәсиндә јерләшир. 54 мүхтәлиф «характерли» гујулар 10 километр әразидә јерләшир. Бу гујуларын узун илләр истисмар олундуғуну вә кениш саһәјә сәпәләндијини нәзәрә алсаг, онлара хидмәт етмәјин мүрәккәблијини тәсәввүр етмәк чәтин дејил.

В. Редко вә онун иш јолдашларынын бирҝә сә'ји нәтичәсиндә онлар бу чәтинлији һисс етмирләр. Онлар XIX Үмумиттифаг партија конфрансынын шәрәфинә кенишләнән сосиализм јарышына гошулараг «Һәр гујудан сабит һасилат» девизи алтында ишләјирләр. Мә'дән үзрә биринчи рүбүн истеһсалат көстәричиләри заманәт верир ки, инамла дејәсән: габагчыл коллектив өлкә коммунистләринин гаршыдакы али мәчлисинин ачылачағы күнә кими әлавә даһа он тонларла нефт һасил едиб дөвләтә тәһвил верәчәкләр.

Л. НОВРУЗОВ,
«Гарадағ» чохтиражлы гәзетинин редактору.

ССРИ-нин 50 иллији адына Бакы сојудучулар заводунун бурахдығы мәһсуллар дүнјанын 20 өлкәсинә көндәрилир. Јығычы чилингәр Рөвшән Чәлилов мәһсулун кејфијјәтли олмасы үчүн хүсуси сә'ј көстәрир. О, һәм дә тәһсилини давам етдирир — Ч. Илдырым адына АзПИ-нин бешинчи курс тәләбәсидир. Шәкилдә: Р. Чәлилов.
Фото М. Һашимовундур.

Кешлә машынгајырма заводунун редуктор сехиндә Гурбан Ағајевин башчылыг етдији кәнчләрдән ибарәт токарлар бригадасы бир гајда олараг сосиализм јарышынын өнүндә кедир. Шәкилдә: бригадир Г. Ағајев.
Фото М. Һашимовундур.

БУ КҮН БАКЫДА ХАЛГ ТӘҺСИЛИ ИШЧИЛӘРИНИН БИРИНЧИ РЕСПУБЛИКА КОНФРАНСЫ АЧЫЛЫР

КОНФРАНСЫН ТРИБУНАСЫНА

МӘКТӘБ ТАРИХИМИЗИ НЕЧӘ ӨЈРӘДИР?

Мүкәммәл Азәрбајчан тарихи дәрслијинин јарадылмасында кечикмишик. Чалышмаг лазымдыр ки, һеч олмаса јени јарадылачаг дәрсликләрдә тәһрифләрә јол верилмәсин.

Халгы јашадан әсас амилләрдән бири онун дили илә јанашы һәм дә тарихидир. Бизчә, милләтин өз варлығыны горумасы вә тәсдиг етмәси, милли мәнлик шүурунун формалашмасы үчүн тарихин әвәзсиз хәзинә олмасынын сүбутуна еһтијач јохдур. Бөјүјән кәнч нәсил тарихсиз дикәр халглар ичәрисиндә өз јерини тапмаға гадир ола билмәз. Буну һамымыз јахшы билирик. Ону да билирик ки, тарихимизи јахшы билмирик, кәнчлијә дәриндән, дүзкүн өјрәтмәјә һәлә гадир олмамышыг. Сәбәбләр чохдур.

Ән башлыча сәбәб орта үмумтәһсил мәктәбләриндә Азәрбајчан тарихинин тәдрисинин пис вәзијјәтдә олмасыдыр. Бунунла демәк истәмирик ки, бу саһәдә һеч бир иш көрүлмәмишдир. Јох, белә дејил, амма мәсәлә бундадыр ки, Азәрбајчан тарихинин өјрәдилмәсиндә вәһидлик принсипи јохдур. Тәдрис програмларына јарадылышына индијәдәк һеч кәсин ағлына кәлмәмишдир. Лакин мөвчуд вәзијјәт көстәрир ки, Азәрбајчан тарихи үзрә мәктәб програмы көкүндән дәјишдирилмәлидир, чүнки јарымчыгдыр, мөвзулар бир-бирини тамамламыр, ајдынлашдырылмалы мәсәләләр вар...

Доғрудур, Сов.ИКП МК-нын вә ССРИ Назирләр Советинин «Мәктәбләрдә тарихин тәдрисиндә бә'зи дәјишикликләр едилмәси һаггында» 1959-чу ил 8 октјабр тарихли гәрарындан сонра республикамызын орта үмумтәһсил мәктәбләриндә 1960-чы илдән ССРИ тарихинин тәркибиндә Азәрбајчан тарихи тәдрис едилир. Илк вахтларда тәдрис үчүн 51 саат ајрылмышды. 1975-чи илдән бу фәннин өјрәдилмәсинә ајрылан саатларын мигдары 60-а чатды, IV синфә исә хүсуси саатлар верилди. 1986-чы илдә фәннин тәдрисиндә даһа бир ирәлиләјиш олду: IV синифдә дахил олмагла тәдрис сааты 82-јә чатдырылды. Бундан әлавә, тәдрисин рус дилиндә олан үмумтәһсил мәктәбләриндә Азәрбајчан тарихинин тәдрисинә 70 саат ајрылды.

Күрчүстан КП МК-нын вә һөкумәтинин бу илки гәрары илә кәлән ил јанварын 1-дән Күрчүстан ССР-дә тә'лим Азәрбајчан дилиндә олан үмумтәһсил мәктәбләриндә Азәрбајчан тарихинин тәдрисинә башланачаг. Бу мәгсәдлә тәдрис планында 55 саат нәзәрдә тутулур. Рәгәмләрдән көрүндүјү кими, тәхминән 30 ил әрзиндә Азәрбајчан тарихинин тәдрисиндә мүәјјән ирәлиләјишләр олмушдур. Үччилдлик Азәрбајчан тарихинин 9 чилд һәчминдә кенишләндирилмәси дә бә'зиләринин сөјләдији «бу саһәдә һеч бир иш көрүлмәмишдир» фикрини алт-үст едир. Бәс, белә олан тәрздә бизи гане етмәјән нәдир?

Һәр шејдән әввәл ону демәлијик ки, тарихимизин мүәјјән дөврләри там тәфсилаты илә ишыгландырылмајыб. Етнокенезис мәсәләсилә 30-чу иллләрдән башланан мүнасибәт һәлә дә талмагдадыр. Азәрбајчан тарихинин һазырки вәзијјәти шакирдләрә дә мә'лумдур. Онлар, конкрет олмаса да, тарихдә нәләринсә дүзкүн олмадығыны билирләр. Јени тарих дәрсликләри елә тәртиб олунмалыдыр ки, 20—30 илдән сонра әмәјимизин һәдәр кетмәсинә һејифсләнмәјәк, тарихимизин дүзкүн өјрәдилмәмәсинә индики кими пешман олмајаг.

Биринчи нөвбәдә халгын етнокенезиси дүзкүн тәдгиг едилмәлидир. Бу проблемин һәллиндә тарих елми чәрчивәсиндән кәнара чыхмаг лазымдыр. Манна, Мидија тарихи вә дили илә бағлы фарс вә түркдилли мәтнләрин олмамасы мүбаһисәләрә кениш мејдан верир. Ајдын мәсәләдир ки, белә олан тәрәддүд тарихчиләр бу күндә етнографларын, семиотикләрин, дилчиләрин, мифологларын көмәјинә архаланмаса, сәһвләрдән јаха гуртара билмәзләр. Һөрмәтли академикләримиз истәр-истәмәз бу фикирлә разылашмалыдырлар. Республиканын нүфузлу мүтәхәссисләринин коллективи иши нәтичәсиндә үмуми разылыға кәлмәк олар: Халгын адындан, онун мәнсубијјәтиндән бир чох алимин данышмасы бөјүк чәсарәтдир, мә'сулијјәтли ишдир. Кәләҹәк нәсилләр гаршысында чавабдеһликдир... Дилојимиз одур ки, јени дәрслик үзәриндә сон дәрәчә еһтијатла ишләмәк лазымдыр.

Бизә белә кәлир ки, мүхтәлиф версијаларын башга, нә исә дахили бир гүввә — кен јаддашы милли көкләрин һара бағландығыны дејир. Нә үчүн ермәни ермәнидән, күрчү күрчүдән төрәдији һалда, азәрбајчанлылар фарслардан төрәмәлидир? Бу халг өз сој-көкү олан түркдилли халгларын мәркәзи голларындан бири дејилми? Садәчә олараг мүәјјән дөврләрдә, илдә, гисмән дә әразидә дәјишикликләр баш вермишдир ки, әннимизә, планетдә һеч бир халг бу тә'сирдән кәнар дејил. Әләлхүсус да цивилизасијанын гајнар нөгтәләриндән олан Гафгазда бу һәгигәти данмаг олмаз. Билдијимиз кими, 30-чу илләрдә ССРИ Алманија илә мүһарибә әрәфәсиндә иди. Түркијә—Алманија әлагәләринин сыхлығындан горхан Сталин өлкәнин дахилиндә бә'зи тәдбирләр көрдү. Сәрһәдбоју түркләрин, кабардинләрин, татарларын бу көчүрмәдән нә гәдәр зәрәр чәкдикләри һамыја мә'лумдур. Азәрбајчанда көрүлән тәдбирләр — әлифбанын дәјишдирилмәси, Түркијә илә әлагәни кәсмәк үчүн әдәбијјата һүчум, халгын түрк адынын дәјишдирилмәси, тарихә јени, тамамилә әкс истигамәт верилмәси, халгы фарса тәрәф мејлләндирмәк мәһз бураја кәлирди.

Вахтилә планлы шәкилдә көстәрилән јад тә'сирләр бизи өз көкүмүздән ајырмаға башлады вә... тәәссүф ки, мүәјјән саһәләрдә буна наил ола билдиләр. «Пантүркист»ләрин мејдана кәлмәсинин тарихи шәраитинин вә сәбәбләринин әтрафлы өјрәнмәк фикримизин тәсдиги үчүн әсаслы фактдыр. Инди исә биз өз елмимизлә, өз әлимизлә көкүмүздән гопарылырыг. Азәрбајчан халгынын етнокенезисиндәки бугүнкү хаотик фикирләрин 30-чу илләрин тарихи илә сых әлагәси олдуғуна шүбһә јохдур.

Бир мәсәлә барәдә дә данышмағы лазым билирик. Сон вахтлар Азәрбајчан ССР ЕА Тарих Институтунун коллективи тарихимизин гаранлыг сәһифәләринин ашкарланмасына башгаларындан даһа чох чанјананлыг көстәрирләр. Тәбии ки, белә дә олмалыдыр. Амма бизим фикримизчә, дәрсликләрин јенiләшдирилмәси, хәритәләрлә мөвзуларын тә'мин олунмасы, оху китабынын вә јени програмын һазырланмасы ишини доггузчилдлик Азәрбајчан тарихинин нәшринә гәдәр баша чатдырмаг үчүн институт һеч кәси көзләмәмәлидир. Бу мәс'улијјәтли вә шәрәфли иш баша чатдырылмалыдыр.

Даһа ваҹиб мәсәләләрдән бири дә Азәрбајчан тарихинин мүстәгил фәнн кими тәдрис олунмасы вә тәдрисә верилән саатларын артырылмасыдыр. Бу иши Азәрбајчан ССР Халг Тәһсили Назирлији мәһз бу күн көрмәлидир.

Халәддин ИБРАҺИМОВ,
Азәрбајчан ЕТПЕИ-нин тарих-чоғрафија тәдриси методикасы бөлмәсинин кичик елми ишчиси.

ПЕДАГОГ

Јашадығымыз вә фәалијјәт көстәрдијимиз дөврүн проблемләри ичәрисиндә маарифлә әлагәдар мәсәләләр хүсуси јер тутур. Маарифин сәвијјәсини мөһкәмләндирмәк үчүн илк нөвбәдә онун системини мөһкәмләндирмәк гаршыда дуран ән үмдә вәзифәдир. Лакин тәәссүф ки, һәләлик республикамызда халг маарифи саһәсиндә уғурларымыз аздыр. Ушагларын бөјүк һиссәси ичтимаи тәрбијә илә әһатә олунмамышдыр. Мәктәбдәнкәнар тәрбијә мүәссисәләри, ушаг бағчалары чатышмыр. Мәктәб биналарынын бир гисми јарытмаз вәзијјәтдәдир. Шакирдләрдә тә'лимә, тәһсилә, үмумијјәтлә елмә мараг азалмышдыр. База мүәссисәләринин рәһбәрләри демәк олар ки, мәктәбләрә ләгејд мүнасибәт бәсләјирләр. Јерләрдә мүәллимин нүфузу хејли ашағы дүшмүшдүр.

Али мәктәбләрдә кадр һазырлығы иши һәләлик зәифдир. Мә'зунларын чоху јенә дә ихтисасы үзрә ишләјә билмирләр. Али мәктәб елминин сәвијјәси ашағыдыр. Халг тәсәррүфатынын инкишафында онун пајы азалмышдыр.

Техники пешә мәктәбләринин ихтисаслы усталарла тәчһизи пис вәзијјәтдәдир. Зәнкин ән'әнәләри олан фәһлә нәслинин давамчылары сәриштәсиз һазырланыр.

Бәс, бу проблемләр нечә арадан галдырылмалы?

Халг тәһсили ишчиләринин биринчи республика конфрансында һәмин мәсәләләр барәдә кениш фикир мүбадиләси апарылачаг, XIX Үмумиттифаг партија конфрансы, Сов.ИКП МК-нын феврал вә ијул пленумларынын (1988-чи ил) вә Азәрбајчан КП МК-нын август (1988-чи ил) пленумунун халг тәһсили системи илә бағлы ирәли сүрдүјү вәзифәләрин республикамызда нечә һәлл едилмәси мүзакирә олуначагдыр.

Республикамызын бүтүн педагожи коллективи, али, орта ихтисас тәһсили вә база мүәссисәләринин, партија, совет, комсомол, һәмкарлар тәшкилатлары вә ичтимаијјәтин мин нәфәрә јахын нүмајәндәси конфрансда иштирак етмәк һүгугу газанмышдыр. Нүмајәндәләрин һәр бири конфрансын трибунасындан халг тәһсили илә бағлы өз мүлаһизәләрини сөјләјә вә үмуми ишин хејринә тәклифләрини верә биләр.

Конфрансда халг тәһсили ишчиләринин Үмумиттифаг гурултајына нүмајәндәләр сечиләчәкдир.

РЕДАКСИЈАЈА МӘКТУБ

ЈЕНИЈЕТМӘЛӘРИН ТЕАТР ПРОБЛЕМИ

ОНУ КИМ ҺӘЛЛ ЕТМӘЛИДИР?

Һөрмәтли редаксија! Мән онунҹу синифдә охујурам. Кәндән баханлар елә дүшүнә биләрләр ки, биз јенијетмәләрин һеч бир гајғысы јохдур. Лакин белә дејил, һәрәнин өзүнә көрә гајғысы вар. Мәсәлән, биз јенијетмәләри нараһат едән проблемләрдән бири дә, бизим кими кәнчләрин өз театрынын олмамасыдыр. Мән москвалы јашыдларымын театра кетмәк үчүн билет тапмадыгларыны вә јахуд чәтин тапдыгларыны ешидәндә гибтә һиссини кизләдә билмәдим. Чүнки бизим кәнчләрдә театра һеч бир һәвәс јохдур. Нијә белә олуб? Она көрә ки, биринчи синифдә мултфилми, 2—4-чү синифләрдә кукла театрынын, 7—8-чи синифләрдә јенијетмәләр театрынын тамашаларыны вә нәһајәт, 9—10-чу синифләрдә чидди тамашалары баша дүшмәли, онларын мүзакирәләриндә иштирак етмәли идик. Анчаг һәјатымызда бунларын һеч бири олмајыб. Чүнки Бакы кими шәһәрдә бир дәнә дә олсун кәнчләр театры јохдур. Биз истәрдик ки, сәһнәдә дә өз јашыдларымызы көрәк, онларын сәһнәјә ојнадыглары вә бизим һәјатымыздан данышан әсәрләрин тамашачылары олаг. Амма һарада? Нә вахт?

Көрәсән, јенијетмәләр театрынын вә јенијетмәләр филармонијасынын јохлуғуну нә илә изаһ етмәк олар? Бунларын јарадылмасына республика Халг Тәһсили Назирлији нијә чәһд көстәрмир?

Инсан бөјүдүкчә онун дүнјакөрүшү дә артыр. Биз кәнчләр исә мултфилм тамашачылары олуб галмышыг. Мәкәр бу нормал инкишафдыр? Әкәр Бакы шәһәринин мәркәзиндә охујан мәктәблиләр бу күндәдирсә, бәс, онда рајонларымыздакы јашыдларымыз нә сәвијјәдәдир? Шүбһәсиз ки, москвалы јашыдларымызла мүгајисәдә бизим тәрбијәмиздә иштирак етмәјән театрын чатышмазлығынын ағрысыны сонралар да чәкәчәјик. Гој нә гәдәр ки, кеч дејил, бу мәсәләнин һәллиндә Азәрбајчан комсомолунун Мәркәзи Комитәси биз јенијетмәләрә көмәк етсин.

Күлај ГОЧАЈЕВА,
Бакыдакы 132 нөмрәли мәктәбин X В синиф шакирди.

«Педагог»ун СОРҒУ КУШӘСИ

СУАЛ: Мән 1984-чү илин декабрындан Мингәчевир шәһәр мәнзил-истисмар идарәсиндә тәшкилатчы-мүәллим ишләјирәм. Буна гәдәр республикамызын дағ рајонларындан бириндә беш ил мүәллим вәзифәсиндә чалышмышам. Али тәһсилим вар. Ајлыг әмәк һаггым нә гәдәр олмалыдыр?

Чүмшүд МӘММӘДӘЛИЈЕВ.

ЧАВАБ: Сов.ИКП МК, ССРИ Назирләр Совети вә ҮИҺИМШ-ин 1976-чы ил 24 декабр тарихли 1057 нөмрәли гәрарына едилән 1 нөмрәли әлавәнин биринчи чәдвәлинә әсасән сәһијјә, сосиал тә'минат, мәнзил-истисмар тәшкилатларынын али тәһсилли педагожи ишчиләринин әмәк һаггы онларын үмуми иш стажындан асылы олараг һесабланыр. Үмуми иш стажы беш илә гәдәр олан ишчиләр үчүн 100 манат, беш илдән он илә гәдәр олан ишчиләр үчүн 110 манат, он илдән он беш илә гәдәр олан ишчиләр үчүн 130 манат, ијирми беш ил вә даһа чох олан ишчиләр үчүн 145 манат мүәјјән едилмишдир. Сизин иш стажыныз јухарыда көстәрдијиниз чәдвәлин икинчи графасына, јә'ни беш илдән он илә гәдәр олан мүддәтә ујғун кәлдијинә көрә әмәк һаггыныз күндә 7 саат, һәфтәдә исә 41 саат ишин һаггы олараг 110 манат тәшкил едир.

СУАЛ: Фүзули рајонундакы Ашағы Сејидәһмәдли кәнд орта мәктәбиндә 1987/88-чи дәрс илиндә үч ај анализ мә'зунијјәти јеринә тарих фәннини тәдрис етмишәм. Өзүм С. М. Киров адына АДУ-нун тарих факултәсиндә гијаби (бешинчи курс) тәһсил алырам. Һәмин мәктәбдә ишләјәркән сессијаја чағырылмышам. Билмәк истәјирәм, сессијада олдуғум күнләрин пулуну ала бәләрәммы?

Чаваншир КАЗЫМОВ.

ЧАВАБ: Ишләмәклә бәрабәр, али вә орта ихтисас мәктәбләриндә охујан ахшам (гијаби) фәһлә вә гуллугчулара Азәрбајчан ССР Әмәк Ганунлары Мәчәлләсинин 216-чы маддәсинә әсасән мүәјјән едилмиш гајдада һаггы өдәнилән тәһсил мә'зунијјәтләри верилир, һабелә дикәр күзәштләр едилир...

Ахшам (гијаби) али вә орта ихтисас мәктәбләриндә тәһсил алмагла әлагәдар олараг верилән мә'зунијјәтләр јухарыда көстәрилән мәчәлләнин 218-чи маддәсиндә тәсбит олунмушдур. Маддәнин икинчи бәндиндә көстәрилир ки, гијаби али вә орта ихтисас тәһсили мәктәбләриндә мүвәффәгијјәтлә охујан тәләбәләрә вә шакирдләрә лабораторија ишләринин јеринә јетирилдији, зачот вә имтаһан верилдији дөврдә һәр ил биринчи вә икинчи курсларда 30 тәгвим күнү, үчүнчү курсда вә јухары курсларда 40 тәгвим күнү мә'зунијјәт верилир.

Бу гајда илә ганунверичилијин изаһындан ајдын олур ки, гијабичи тәләбә мүвәффәгијјәтлә охудуғда, јә'ни семестр имтаһанларындан мүвәффәг гијмәтләр алдыгда вә бу барәдә али, јахуд орта ихтисас мәктәби тәрәфиндән верилән арајышы иш јеринә тәгдим етдикдә ишләдији мүәссисә она сессијада олдуғу күнләрин пулуну вермәлидир. Әкәр гијабичи тәләбә семестр имтаһанларыны кәсирлә баша вурубса вә курс ишләринин сессијанын башландығы күнә гәдәр али вә јахуд орта ихтисас мәктәбинә тәгдим етмәјибсә, она һаггы өдәнилмәјән мә'зунијјәтә бурахылмасына даир арајыш верилир. Бу арајыша әсасән дә мүәссисә гијабичи тәләбәнин сессијада олдуғу күнләрин һаггыны өдәмир.

Әкәр сиз сессијаны мүвәффәгијјәтлә баша вурмағыныза даир арајышы ишләдијиниз тәшкилата тәгдим едирсинизсә, сессијада олдуғунуз күнләрин һаггы өдәнилмәлидир.

Чаваблары һазырлады:
Ч. АЛЫЈЕВ,
һүгугшүнас.

Чәмилә Мәммәдова Бакынын Шаумјан рајонундакы 27 нөмрәли мәктәбдә инкилис дилиндән дәрс дејир. О, һәм дә синифдәнхарич вә мәктәбдәнкәнар ишләр үзрә тәшкилатчыдыр. Ч. Мәммәдова Азәрбајчан ЛККИ МК-нын бүро үзвүдүр, Үмумиттифаг комсомолунун XX гурултајынын нүмајәндәси олмушдур. Шәкилдә: Ч. Мәммәдова мәктәблиләр арасында.

Фото М. Һашымовундур.

«ПЕДАГОГ»А ЧАВАБ ВЕРИРЛӘР

«ХОШБӘХТЛИК ҮЧҮН ЧАВАБДЕҺЛИК»

Гәзетимизин 29 сентјабр 1988-чи ил тарихли нөмрәсиндә дәрч олунмуш мәгалә белә адланырды. Һәмин мәгалә илә әлагәдар Ағдам рајон ХДС Ичраијјә Комитәсинин сәдри С. Вердијевдән мәктуб алмышыг. Мәктубда дејилир: «Мәгаләдә көстәрилән фактлар јериндә јохланылмыш вә онларын доғру олдуғу тәсдиг олунмушдур. Интернат мәктәбин јерләшдији инзибати бинанын вә јатагхананын тә'мирә чидди еһтијачы олдуғуну нәзәрә алараг рајон ичраијјә комитәси тәрәфиндән тә'мир үчүн 90 мин манат пул ајрылмышдыр. Тикинти идарәләринин гүввәси илә мәктәб бинасында вә јатагханада тә'мир ишләри баша чатдырылмышдыр.

Ушагларын әрзаг мәһсуллары илә вахтлы-вахтында тә'мин олунмасы мәгсәдилә РХМШ-ын вә интернат мәктәбинин рәһбәрләринин иштиракы илә әлагәдар тичарәт ишчиләринин мүшавирәси кечирилмиш вә онлара лазыми көстәришләр верилмишдир.

Мәктәбин лазыми аваданлыгла тә'мин олунмасы үчүн 51 мин манатлыг инвентар алынмышдыр. Ушаглара автобус вә бир комплекс мусиги алəти ајрылмасы үчүн Азәрбајчан ССР Халг Тәһсили Назирлији гаршысында мәсәлә галдырылмышдыр. Мәктәбин мадди-техники базасыны даһа да мөһкәмләндирмәк, мөвчуд нөгсанлары тамамилә арадан галдырмаг мәгсәдилә дикәр әлавә тәдбирләр дә көрүлмүшдүр.

ХАРИЧИ ӨЛКӘЛӘРИН ТӘҺСИЛ СИСТЕМИ ҺАГГЫНДА НӘ БИЛИРИК?

КОМПУТЕР КӨМӘЈӘ КӘЛИР

«Латын Америкасы нәһәнки», «гитә ичиндә гитә», «гәһвә империјасы» — Бразилијаны даһа нечә адландырмырлар? Бу өлкә сәнаје истеһсалынын һәчминә көрә дүнјада сәккизинчи јерә чыхмыш, планетдә ән гүдрәтли дөвләтләрдән биринә чеврилмишдир. Дүнјадакы мини-ЕҺМ-ләрин үчдә бир һиссәси, сәнаје дисплејләринин сәккиздә бири Бразилијада һазырланыр. Бу өлкәнин алимләри нүвә реакторуну јаратмаг үзәриндә ишләјирләр.

Әлбәттә, инкишаф етмиш кадр һазырланмасы системи, тә'лим просесинин бүтүн сәвијјәләриндә онун мүасир тәшкили олмадан Бразилијанын XXI әсрә сәнаје вә елми сычрајышыны садәчә олараг тәсәввүр етмәк дә олмазды. Бәс, бу күн өлкәдә тәһсил системи нечә фәалијјәт көстәрир? Мүәллимләр вә шакирдләр һансы проблемләрлә үз-үзә кәлмәли олурлар?

Әввәлчә бир нечә кәлмә Бразилијада тәһсил системинин структуру барәдә. Бу систем үч пилләдән ибарәтдир—ибтидаи пиллә (бу пиллә бүтүн ушаглар үчүн мәчбуридур, 7 јашындан башлајыр вә 8 синифдән ибарәтдир), орта пиллә (үч ил) вә университетләрдә, јахуд башга али мәктәбләрдә тәһсил (факултәләрин әксәријјәтиндә тәһсил беш ил, фәлсәфә вә филолоҝија факултәләриндә исә дөрд илдир).

Дөвләт мәктәбләриндә вә коллечләрдә тәһсил пулсуздур, университетләрдә вә ајры-ајры адамлара мәхсус литсејләрдә пуллудур (тәһсил һаггы чох јүксәкдир вә ихтисаслы фәһләнин әмәк һаггынын 80 фаизинә гәдәрини тәшкил едир).

Бразилијада мәктәбәгәдәр тәрбијә системи дә мөвчуддур, бурада кәләчәк мәктәблиләрә китабларла вә дәрс вәсаитләри илә мүстәгил ишләмәк вәрдишләри ашыланыр, еләчә дә тәһсилин ахшам вә гијаби формалары вардыр, кәнчләрин әксәријјәтинин ишләмәк зәрурәти илә әлагәдар олараг, бу формалар кениш јајылмагдадыр.

Мәктәб шакирдләринин вә тәләбәләрин биликләринин гијмәтләндирилмәси системи биздәкиндән фәрглидир. Биликләр «0»-дан «10»-а гәдәр балла гијмәтләндирилир. 7 балдан 10 бала гәдәр гијмәтләр јахшы, 5 балдан 7 бала гәдәр—кафи, 5 балдан ашағы—пис гијмәт һесаб едилир.

Бразилија мәктәбләриндә дәрс или мартын 1-дә, университетләрдә мартын 17-дә башланыр. Илдә ики дәфә тә'тил олур—декабрын ахырындан мартын әввәлинәдәк јај тә'тили, ијулда исә гыш тә'тили (Бразилијада ән «сојуг» вахт мај, ијун вә ијул ајлары һесаб едилир, бу заман һаванын һәрарәти 25 дәрәчә истијә гәдәр «ашағы енир»).

Мәктәб ишләринә үмуми рәһбәрлик едән тәһсил назирлијидир (о, һәм дә идманын вә мәдәнијјәтин инкишафы илә мәшғул олур). Бразилијанын һәр бир штатында тәһсил ишләри үзрә катиблик (биздә вилајәт халг маариф шө'бәләри олан кими), муниципалитетләрдә исә—үмумтәһсил шуралары вардыр. Бу чүр чохпилләлилик учгар јерләрдә мүһүм вә тә'хирәсалынмаз гәрарларын гәбул едилмәсиндә чидди чәтинликләрә сәбәб олур, чүнки, «јухарынын» көстәришләри әјаләтләрә бә'зән 3—4 ајдан сонра кәлиб чатыр.

Практики олараг Бразилијада һәр һансы фәнләрин дәриндән өјрәнилдији ихтисаслашдырылмыш мәктәбләр јохдур. Јалныз Сан-Паулуда бүтүн тәдрис курсу инкилис дилиндә кечилән бир американ мәктәби вардыр (орада 50-јә јахын ушаг тәһсил алыр). Өлкәдә аз мигдарда техники мәктәбләр дә вардыр, бу мәктәбләрдә шакирдләр дәзкаһларда, ЕҺМ дисплејләриндә ишләмәк вәрдишләри газаныр, ихтисаслы фәһлә вә техник пешәләринә јијәләнирләр.

Бәс, бу күн Бразилија мәктәбинин гаршысында дуран әсас проблемләр һансыларыдыр? Рио-де-Жанејро штаты университетинин ректору Н. Барбјери мәнимлә сөһбәтдә дедијинә көрә, бу проблемләрдән башлычасы, әһалинин хејли һиссәсинин савадсыз олмасыдыр. Һәр беш нәфәр бразилијалыдан бири охумағы вә јазмағы бачармыр (беләләри 32 милјон нәфәрдән артыгдыр!). Ән дәһшәтлиси будур ки, сөһбәт һеч дә гочалардан јох, 15 јаша гәдәр ушаглар вә јенијетмәләр барәдә кедир. Онлар Бразилијадакы савадсызларын үмуми сајынын 75 фаизиндән чохуну тәшкил едир. Бир чох ушаглар, хүсусән кәнд рајонларында, артыг дөрд јашындан башлајараг гәһвә вә шәкәр плантасијаларында валидејнләринә көмәк етмәјә мәчбурдурлар, буна көрә дә онлар дә мәктәбә кәләндә елә илк күнләрдән јекнәсәг вә дарыхдырычы дәрсләрә гаршы икраһ һисси олур. Елә валидејнләри дә онларын бејнинә јеридирләр ки, чоғрафијаны вә физиканы билмәдән кәнддә раһатча өтүшмәк олар.

Нәтичәдә ушагларын чоху охумағы атыб кедир вә сонрадан мәктәбә гајытмырлар. Статистика көстәрир ки, мәктәбә дахил олан һәр мин нәфәр шакирддән јалныз 95 нәфәри 8-чи синфи битирир. Шүбһәсиз, бүтүн бунлар нәинки орта мәктәбләрин, һәм дә али мәктәбләрин мүәллимләринин ишини хејли чәтинләшдирир.

Тә'лим просесинин тәкмилләшдирилмәси јолунда чидди манеәләрдән бири хроники вәсаит чатышмазлығыдыр. Бунун нәтичәсиндә һәтта ири шәһәрләрдә дә јени мәктәбләр тикинтиси демәк олар ки, апарылмыр, көһнә мәктәбләрин чоху исә мәшғәләләр үчүн јарарсыз һалдадыр. Мәктәбләр һәддән артыг јүкләнмишдир, бүтүн өлкәдә шакирдләр үч нөвбәдә мәшғул олур, һәм дә ахырынчы нөвбә ахшам саат 11-дә гуртарыр.

Лакин орта мәктәбдә һазырлығын кејфијјәтли олмамасыны әсас манеә—тәдрисин сәвијјәсинин кәскин шәкилдә ашағы дүшмәсидир. Ибтидаи синиф мүәллимләринин әмәк һаггы—өлкәдә ән ашағы маашлардан бiридир, буна көрә дә бурада ишләмәјә јалныз тәшәббүскар адамлар кәлир. Лакин ушаглара билик вермәк арзусу нә гәдәр бөјүк олса да о, мүәллимин пешә һазырлығы олмамасыны әвәз едә билмәз.

Һазырда мүәллим кадрлары һазырланмасы проблеми о гәдәр кәскинләшмишдир ки, тәһсил назирлији 1—4-чү синифләрдә дәрс демәк арзусунда олан вә бундан өтрү габилијјәти олан адамлар үчүн пулсуз курслар ачмаға мәчбур олмушдур.

Инди исә бир нечә кәлмә бизим мәктәб вә институтларын мүәллимләрини дә мүәјјән дәрәчәдә нараһат едән проблем һаггында. Сөһбәт **репетиторлуг—евдә шакирд һазырламаг** мәсәләси барәдәдир. Бу иш һазырда Бразилијада мисли көрүнмәмиш дәрәчәдә кениш јајылмышдыр. Бразилијанын мәктәбләриндә (хүсусилә дөвләт мәктәбләриндә) тәдрисин сәвијјәсинин ашағы олмасы илә әлагәдар, валидејнләрин чоху (тәбии ки, пулу оланлар) ушагларынын биликләрини хүсуси репетиторларын көмәји илә «долдурмағы» үстүн тутурлар. Дәрс һаггынын јүксәк олмасындан (Мүәллимлә бир саат мәшғул олмағын гијмәти 40 доллардан 60 доллара гәдәрдир) әлавә, бир гајда олараг шакирдләр өзләри мүәллимин евинә кедирләр. Лазыми фәнн үзрә репетитор ахтарыб тапмағы асанлашдырмаг үчүн һәр бир мәктәбин катиблијиндә фәрди дәрс вермәк арзусунда оланларын үнванлары вә телефонлары јазылмыш сијаһы олур.

Лакин, «Фолја де Сан-Паулу» гәзетинин һаглы олараг гејд етдији кими, белә дүшүнмәк сәһв олар ки, репетитор сизин өвладыныза лазыми биликләр еһтијаты верилмәсини тә'мин едәчәк, һәм дә һеч бир педагог, һәтта ән һәссас педагог ушаг коллективиндәки, мәктәб һәјатындакы просеси өзүнү һеч вахт әвәз едә билмәз.

Беләликлә, Бразилијада тәһсил системинин гаршысында дуран проблемләр чохдур вә онлары һәлл етмәк чох чәтиндир. Лакин бүтүн чәтинликләрә бахмајараг, өлкәдә елм вә техника мүвәффәгијјәтлә инкишаф едир вә бу ишдә башлыча ролу јүксәк ихтисаслы мүһәндис кадрлары ојнајыр. Габагчыл физикләр, ријазијјатчылар, биологлар—бунлар бир гајда олараг, хүсуси мәктәбләрин вә коллечләрин јетишдирмәләридир, сонрадан онлар Рио, Сан-Паулу вә өлкәнин пајтахты олан Бразилија шәһәриндәки мәшһур университетләрдә тәһсилләрини тәкмилләшдирмәк имканы әлдә етмишләр. Онларын чоху харичдә — АБШ-да, Франсада вә Инкилтәрәдә али тәһсил алмышдыр. Белә ки, Бразилијада ибтидаи вә орта тәһсил саһәсиндәки чидди чәтинликләрлә елми тәфәккүрүн јүксәк сәвијјәси арасында һеч бир зиддијјәт јохдур.

Латын Америкасынын ән ири өлкәсиндә тәһсил мәсәләсинин гојулушу барәдә сөһбәт ачаркән гејд етмәк лазымдыр ки, бурадакы чатышмазлыгларла јанашы, мүсбәт чәһәтләр дә чохдур.

Әввәла, Бразилијада практики олараг бүтүн тәдрис мүәссисәләри — ибтидаи мәктәбләрдән башламыш университетләрә гәдәр—мүасир компутерләрлә вә ЕҺМ-ләрлә тәчһиз олунмушдур. Биздә «компутер савады» һәлә илк аддымларыны атдығы һалда, Бразилијада бу, кечилмиш мәрһәләдир. Мәктәбләрин чохунда физика, кимја, ријазијјат дәрсләри фәрди компутерләрдән истифадә етмәклә кечилир. Һәр бир орта мәктәбдә (али мәктәбләр һәлә бир јана) ән јени ЕҺМ-ләрлә тәчһиз едилмиш лингафон синфи вардыр ки, бу да ушагларын харичи дилләри өјрәнилмәсини асанлашдырыр. Сан-Паулу мәктәблəриндә, һәтта бәдән тәрбијәси дәрсләри дә компутерләрин көмәјилә кечилир.

Бразилијада али мәктәбләрә имтаһан гәбул едилмәси системи мараг доғурур. Бурада да мүсабигә вар вә Бразилија шәһәри университетинин ректору Е. Буаркенин дедији кими, һүгуг, тибб, журналистика вә хүсусилә информатика — тәһсилин ән нүфузлу истигамәтләридир.

Али мәктәбә дахил олмаға о кәсләрин ихтијары вар ки, онлар тәһсилин 2-чи пилләсинин курсу үзрә (II синиф үзрә) имтаһан вермиш олсун. Али мәктәбә гәбул имтаһанларыны санки ики дәфә вермәк лазым кәлир—фәнләр тәһсилин 2-чи пилләсини битирәркән имтаһан верилән фәнләрдир, лакин онлары имтаһан гәбул едәнләр сечир. Бу чүр имтаһан 3—4 күн—мүәллимләр абитуријентин бу пешә үчүн јарарлы олдуғуна јәгинлик һасил едәнә гәдәр давам едә биләр. Буна көрә институт диварлары арасына «тәсадүфи» адамлар, демәк олар ки, дүшмүрләр.

Ј. СИГОВ,
Рио-де-Жанејро—Москва («Учителскаја газета», 20 октјабр 1988).

ТӘБРИЗ ФОЛКЛОРУ

Халгымызын јүзилләр боју јаратдығы сөз хәзинәси битиб-түкәнмәјән бир дәрјаја бәнзәјир. Бу хәзинәнин гәјдына галмаг, топлајыб бир јерә чәмләшдирмәк кәрәкли вә тә'хирәсалынмаз бир ишдир. Мүхтәлиф илләрдә Чәнуби Азәрбајчандан көчүб республикамыза пәнаһ кәтирмиш ағсаггал-ағбирчәкләрин дә синәсиндә дүрлү-дүрлү сөз инчиләри, јарлы-јарашыглы сөјләмәләр әзәлки тәравәтијлә јашамагдадыр. Низами адына Әдәбијјат Институту фолклор шө'бәсинин елми ишчиси, филолокија елмләри намизәди Мәһәррәм Гасымов вә Несими адына Дилчилик Институтунун әмәкдашы, диалектолог Мәһәррәм Мәммәдов Бакы, Кәнчә, Шамахы, Губа, Минкәчевир вә Көјчајда јашајан тәбризлиләрин синәсиндән пәрвазланан нечә-нечә ағыр-батман дәдә сөзләрини, аллы-күллү дүзкүләри, јүрәк-јүрәк сөјләмәләри јазыја алыблар. Һәмин ағыз әдәбијјаты өрнәкләриндән бир парчасыны охучуларымыза чатдырмағы савәб билирик.

БИЗИМ ЕЛЛИ СӨЗЛӘР:

ДӘДӘ ТАПШЫРМАЛАРЫ

Гара атын күмүш налы әјсијиди.

Алачағы бир пилтәди, памбығын батманын сорушур.

Шәрикли газан кеч гајнар.

Көзүнүн јашына бахым, ја әлинин ишинә?!

Гырағына бахыб бәзини аларлар, анасына бахыб гызыны.

Чөмчәнин гәдри аш дашанда билинәр.

Гурднан гојун олмаз, гылынчнан ојун.

Гојун олмајан јердә кечијә ага дејәрләр.

Аты чаһыл көзүннән, гызы аһыл көзүннән.

Јатмағына баханда көрдүјү јухуја мин шүкүр.

Тахтадан маша олмаз, арвадан паша.

Учузлухда аланын үзүн көрмә, баһалыхда сатанын.

Ата чөрәји мејдан чөрәји, оғул чөрәји зиндан чөрәји.

Аналы гыз—бәли гыз, анасыз гыз—дәли гыз.

Тәзә кәлди базардан—көһнә дүшдү нәзәрдән.

Өјүндә јохду кежәлик—көнлүннән кечир хожалых.

Өјүндә јохду урвалых, көнлүндән кечир којхалых.

ТАП ТАПМАЧА...

Үч гардашды—бири ун сатан, бири палтар сатан, бири дә одун сатан (ијдә).

Сүрү-сүрү гушдар,
Сүрмәли гушдар,
Нә ағзы вар, нә диши,
Адамы дишдәр. (кичиткан).

Гапы далында килкәли гыз (сүпүркә).

Бир киши вар—мин бир ики диши (дараг).

Боју өзү бојдача,
Ди кәл, һамыдан уча (бөрк).

Үз-көзү гырышмыш,
Бәјләриннән барышмыш (гајмаг).

Јол, јол алтында кол, кол дурмады (түстү, көз).

алтында ишылдајан, ишылдајан алтында фысылдајан, фысылдајан алтында мешә, мешә алтында хорулдајан, хорулдајан алтында ламбыг... Нәди бу? (алын, гаш, көз, бурун, быг, ағыз, додаг).

Суја кирәр, дағылар,
Судан чыхар, јығылар.
(ат гујруғу).

Суја кирәр, лилләнәр,
Судан чыхар дилләнәр.
(бухов).

КӘЧАВӘЛӘР ДҮЗҮМ-ДҮЗҮМ ДҮЗҮЛДҮ...

«Сөз ганады јорулмаз»—деди улуларымыз, учдутча учар. Ахтардығы сәрраф көнлү, хиридар синәси олар. Тапдымы, меһр салыб ордача јува бағлајачаг. Бах, белә, бир ширин-шәкәр сөјләмә әсли Тәбризин Гәрәкәмәр кәндиндән олуб, инди Кәнчәдә өмүр сүрән ел ағсаггалы Аббас Шәфизадәнин бизләрә ад еләдији көнүл әрмағаныды. О әрмаған «Аббас вә Күлкәз» дастанынын јазыда-позуда олмајан бир јарпағындан сораг кәтирир. Ешидәк Аббас кишини:

—Сөз о јердән бинә көтүрүр ки, Аббас севкилиси Күлкәз пәринин апарылдығындан хәбәр тутур. Тәбризин башында бир Шиппи кәдији вар, чәми карван јоллары ордан өтүр. Аббас билир ки, Күлкәз пәрини апаран кәчавәләр дә һәмән јердән кечәсиди. Кедиб кәсир кәдијин башыны. Бәли, бир дә көрүр буду һа кәчавәләр чыртһачыртла кәдикдән дикәлнир. Дејир, кәл сән бунлара јалвар-јахар елә, бәлкә мүрвәтә кәлиб јарыны апармыјалар. Көтүрүб бурда дејир:

Кәчавәләр чыхды кәдик башына,
Рәһмин кәлсин көздән ахан јашыма.
Гој доланым, сарван, сәнин башына,
Сахла кәчавәни, бир јарым көрүм.

Көрүр јох, буна һеч мәһәл гојан јохду. Кәчавәләр дә кәдији галхыб гуртарһагуртарды. Көтүрүб бир дә дејир:

Кәчавәләр дүзүм-дүзүм дүзүлдү,
Ганлы селләр гара көздән сүзүлдү,
Фәләк вурду, әлим јардан үзүлдү,
Сахла кәчавәни, бир јарым көрүм.

Аббас белә бахды ки, сөзүнүн бир кимсәјә әсәри јохду, кәчавәләр јаваш-јаваш јола дүзәлнир, көтүрүб көнлүнүн губарыны белә хитама јетирир:

Мән Аббасам, јоллар үстдә дурарам,
Каһ јерирәм, каһ бојнуму бурарам,
Кедән сарван, сәнә гарғыш вурарам,
Сахла кәчавәни, бир јарым көрүм.

Гәрәз, Аббас чох јалварыб дил төксә дә кәчавәләри сахламырлар. О да онларын далынча дуруб кәлир Исфаһан шәһринә. Бурдан беләси нечә олур, о сизә бәллиди...

ЧАШДЫРМАЛАР

Дәјирманда дәјирманчыјнан гызы, дәнчијнән дә арвады дән үјүдүрдү. Ачдылар. Үјүтдүкләри ундан көтүрүб үч көмбә биширдиләр. Һәрәсинә бири чатды. Нечә олду ки, дәјирманчы, гызы, дәнчи, бир дә онун арвады һәрәси бир көмбә көтүрдү. Ахы, көмбә үч иди.

Ачмасы: Дәјирманчынын гызы дәнчинин арвады иди.

Ики атајнан ики оғул јолла кедирди. Бир алма ағачына туш кәлдиләр. Бахдылар ки, ағачын башында үч алма вар. Әл узадыб һәрәси бирини гопарды. Нечә олду ки, ики атајнан ики оғулун һәрәсинә бир алма дүшдү?!

Ачмасы: Јолла кедән баба, оғул, бир дә нәвәјди.

Бир гыз ону севән оғланы сынаға чәкиб дејир:

—Мән сәһәр јухудан дуруб бағчадакы күлләрдән биринә чевриләчәјәм. Кәлиб мәни тапа билсән сәнинәм, тапа билмәсән онда бәхтиндән күс.

Оғлан сәһәр кәлиб гызы тапды. Нечә?

Ачмасы: Оғлан кәлиб көрдү ки, бир күлдән башга бүтүн галан күлләр шеһлидир. Билди ки, күлләрә шеһ кечә дүшүб, гыз сәһәр кәлдијиндән онун чеврилдији күл шеһсиздир.

ЈАНЫЛТМАЧЛАР

Кетдим, көрдүм бир дәрәдә сәккиз-доггуз сағгыз шахы вар. Дедим:—Сиз нечә илин сәккиз-доггуз сағгыз шахысыныз?

Деди:—Сәккиз илин, доггуз илин сәккиз-доггуз сағгыз шахыјыг.

Ај Фәталы, һуј Фәталы, чаты кәтир, чај ичиндә тај чатаг.

Ағ инәк о тајда ајағын јалајыр, нәнәм бу тајда ағын јамајыр.

ЛАЈЛАЛАР

Лајла, а кәлиң балам,
Јухусу дәрин, балам.
Танрыдан әһдим буду—
Тојуну көрүм, балам.

Лајла, мәлијим, лајла,
Фәрә, кәклијим, лајла,
Сәнин ширин јухуну,
Бала бәлијим, лајла.

Лајла дејим билинчән,
Бүлбүлләрин дилинчән,
Сәни јуху апарсын,
Нәнәм судан кәлинчән.
Бачым, лајла, а лајла...

БАЈАТЫЛАР

Ву дағлар уча дағлар,
Учлары һача дағлар.
Овчусу чаван өлүб,
Маралы гоча дағлар.

Палазда нарынчы вар,
Абы вар, нарынчы вар.
Инсафсыз, һеч демирсән,
Дальнча зарынчы вар.

Күлү санчдым дивара,
Бүлбүл кәлиб сувара.
Јајы сәннән јајладым,
Гышы галдым авара.

Ај чыхды, батар инди,
Јар охун атар инди.
Лејли дүкан гурубду,
Мәчнун чан сатар инди.

Әзизим, дәрдимәндә,
Дәрманы, дәрди мәндә.
Намәрдә хан олунча,
Гул оллам дәрдимәндә.

Ағладан олдум,
Чијәр дағладан олдум.
Әввәл јара бағлардым,
Инди бағладан олдум.

Јаз күнүндә сары күл,
Јары думан, јары күн.
Јарымын изи дүшүб,
Әритмәсин гары күн.

Мән ашыг, дағ кәзәрәм,
Бүлбүләм, бағ кәзәрәм.
Әлли јердән јарам вар,
Кәнә дә сағ кәзәрәм.

Мән ашыг, инчидән сән,
Дүрдән сән, инчидән сән.
Кәсәрәм, дилим, сәни,
Билсәм јар инчидәнсән.

Еләмин оба ханы,
Ел ханы, оба ханы.
Кирпијим ох еләјиб,
Вурумму о баханы?!

Бурдан узаг Туфарган,
Көзләрими тутар ган.
Јарындан ајры дүшән,
Кечә-күндүз удар ган.

Гардаш, гардаш, гоч гардаш,
Хәнчәри күмүш гардаш.
Кетмә гәриб дијара,
Атын сахла, дүш, гардаш.

САЈАЧЫ СӨЗЛӘР

Ај гојун, күзүл гојун,
Јоллара дүзүл, гојун.
Ишди, сәнә кәм бахсам,
Әлимдән үзүл, гојун.

Ај гојун, ејчә гојун,
Готазлы, көјчә гојун.
Ағартыны бол ејлә,
Доланым бәјчә, гојун.

Чаным гарала гојун,
Бәнзәр марала гојун.
Чобан гырхыб јунуну,
Басар харала, гојун.

Јерин дағ олсун, гојун,
Кефин чағ олсун, гојун.
Баланы јахшы сахла,
Үзүн ағ олсун, гојун.

САНБАЛЛЫ ӘСӘР

Ичтимаи һадисә һесаб едилән дил инсанларын фикир вә дујғуларыны һәјата кечирир—үнсијјәтә хидмәт көстәрир. Дилин тарихи дилин дашыјычысы олан халгын тарихи илә ајрылмаз сурәтдә бағлыдыр. Лакин дилин тарихи илә халгын тарихини ејниләшдирмәк олмаз. Бу кими мәсәләләрин һәллиндән бәһс едән, али мәктәбләрин филолокија факүлтәси тәләбәләри үчүн нәзәрдә тутулмуш «Дилчилик тарихи» китабыны бу јахынларда «Маариф» нәшријјаты бөјүк тиражла чапдан бурахмышдыр. Китабын мүәллифи профессор Ә. Ә. Рәчәбов, елми редактору профессор А. М. Гурбановдур. Китабда дилчилијин фонолокија, морфолокија, лексиколокија, фразеолокија, сөз јарадычылығы, семасиолокија, синтаксис, орфоепија, лексикографија, орфографија, етимолокија вә с. саһәләрин вә дил ваһидләринин—фонем, морфем, сөз, фраза, чүмлә барәсиндә бизим ерадан әввәл та мүасир күнләрәдәк мөвчуд олан нәзәријјә, фәрзијјә, ајры-ајры дилчиләрин фикирләри, бүтөв чәрәјан вә мәктәбләрин бахышлары өз әксини тапмышдыр.

Китабын елми мә'зијјәтләриндән, тәдрис әһәмијјәтиндән данышмаздан габаг «дил тарихи» вә «дилчилик тарихи» анлајышларыны фәргләндирмәк лүзуму гаршыја чыхыр. **Дил тарихи** һәр һансы конкрет дилин тарихи илә бағлы олуб, дилин дашыјычысы олан халгын тарихиндән ајрылмаздыр вә та гәдимләрдән бу күнәдәк дилин кечдији тарихи инкишаф мәрһәләләрини, онун мә'руз галдығы дахили вә харичи тә'сирләри, ичтимаи-сијаси һадисәләрин инкишаф етмәсинә, јахуд инкишафынын ләнкимәсинә, өлүмүнә вә ја чичәкләнмәсинә сәбәб олан бүтүн тарихи амилләри мифологун, палеонтологун, археологун, етимологун, тарихчинин, сәјјаһын, реставраторун фолклоршүнасын вә с. вердикләри мә'луматлара, истинад етмәклә вә нәһајәт дилчиләрин өзләринин топладыглары фактлары мәнтиги сурәтдә системләшдирмәклә әлдә олунмуш дәлилләри мүхтәлиф лингвистик методларла сафчүрүк едир, лингвистин материалист дүнјакөрүшү сүзкәчиндән кечирәрәк һәр һансы дилин тарихи һаггында конкрет тәсәввүр јарадыр. Дил һаггында елм олан **дилчилик тарихи** исә бу елмин јарандығы дөврдән индијәдәк кечдији инкишаф јолуну ишыгландыран нәзәријјә вә фәрзијјәләрин тарихидир.

Китабда охучулара әсас дилчилик мәктәб вә чәрәјанлары, көркәмли дилчиләрин фәалијјәт вә бахышлары барәдә, дилчиликдә тәтбиг едилән методлар һаггында әтрафлы мә'лумат верилир. Дилчилик тарихиндә шәрәфли јер тутан, сонракы тәдгигатларын кенишләнмәсинә имкан јарадан, мүбаһисәләр доғуран, әлавәләрә, тамамламалара мә'руз галан, фәгәт бу күн дә өз әһәмијјәтини итирмәјән Гримм гануну, Вернер гануну, агглүтунасија нәзәријјәси, сәс тәглиди нәзәријјәси вә с. даир мүхтәлиф дөврләрдә мүхтәлиф алимләрин дилчилик тарихиндә галмыш фикирләри садә бир дилдә, әсасән хронолокжи бахымдан тәһлил един.

Мә'лумдур ки, һәр һансы елм саһәсиндә мүасир вәзијјәти даһа дүрүст анламагдан өтрү кечмиши өјрәнмәк һәмишә фајдалы олуб. Бу мә'нада мүасир дилчиликдә баш верән јениликләри, јени елми нәзәријјәләри, мејлләри бу күнүн елми зәмининдә гијмәтләндирмәкдән өтрү төкчә данышдығымыз дилин тарихини дејил, бүтүнлүкдә дилчилик тарихини өјрәнмәк бөјүк әһәмијјәт кәсб едир. О да мә'лумдур ки, дил дахилиндә баш верән дәјишикликләр бир-бириндән ајры шәкилдә дејил, бир-бирилә дахили әлагәли шәкилдә баш верир, бири дикәрини шәртләндирир. Она көрә дә дил системиндә баш верән һәр һансы дәјишиклији тәһлил, ја тәдгиг едәркән бу дәјишиклијин сәбәбләрини, даһа дәгиг тәрздә арашдырмаг лазым кәлир. Бу бахымдан Ә. Рәчәбов «Дилчилик тарихи» мәктәбләринин фикир вә мүддәаларынын, нәзәријјәләринин ардычыллығы вә әлагәлилији там көзләнилир. Бир нәзәријјәни дикәри илә тутушдурмаг, мүгајисәләр апармаг, дилләрарасы охшарлыг вә фәргләндиричи әламәтләри тапмаг үчүн охучунун ихтијарына боллуча дил фактлары дүшүр.

Китабда бу методун истифадә аренасы да нәзәрә чарпдырылыр. Мүәллиф, мүгајисәли-тарихи методун баниләриндән олан Р. Раскын фикирләрини шәрһ едәрәк көстәрир ки, дилләрдә лүғәт тәркибинин ујғунлуғу дилләрин гоһумлуғуну сүбут етмәк үчүн е'тибарлы мәнбә дејил, чүнки халгларын бир-бири илә гаршылыглы мүнасибәтиндә дилләрин мәншәјиндән асылы олмајараг бир дилдән дикәринә күлли мигдарда сөз кечә биләр. Мүәллиф мүшаһидәләринин нәтичәси олараг гејд едир ки, әрәб дилиндән дә Азәрбајчан дилинә чохлу сөз кечмишдир. Лакин әрәб дили илә Азәрбајчан дили арасында нә мәншә, нә дә тиположи јахынлыг вардыр. Дилләр арасындакы мәншә үмумилијинин, јахуд гоһумлуғунун ән мө'тәбәр әламәти грамматик ујғунлугдур. Сәс ујғунлуглары илә јанашы морфоложи әламәтләрин ујғунлуғуну мүәјјәнләшдирмәк дилләрин үмуми мәншәдән олдуғуну ајдынлашдырмаға көмәк едир. Һал вә тәсрифләнмә формаларынын мүгајисәли дилләрин гоһумлуғуну сүбут етмәк үчүн әсас дәлилләрдәндир. Бу фикрин илк дәфә Р. Раск тәрәфиндән ирәли сүрүлдүјүнү сөјләјән тәдгигатчылардан фәргли олараг Ә. Рәчәбов көстәрир ки, грамматик әламәтләрин, хүсусән фе'лин тәсрифләнмә формаларынын ујғунлуғунун дилләрин гоһумлуғу әламәти олмасы мәсәләсини һәлә XVIII әсрин сонунда У. Чонз ирәли сүрмүшдүр.

Әсәрин орижинал хүсусијјәтләриндән бири будур ки, индијәдәк дилчилијә кириш, дилчилијин тарихинә даир, дилчилик тәдгигатлары тарихинә, үмуми дилчилијә даир рус вә ССРИ халгларынын милли дилләриндә чап олунмуш әсәрләрдә дәрслик вә вәсаитләрдә дилчилик көрүшләриндән сөһбәт ачылмамыш, ја да ки, адлары чәкилмиш лакин јарадычылыгларындан, дилчилик тарихиндәки хидмәтләриндән данышылмамыш бир нечә мәшһур дилчи барәсиндә илк дәфә Ә. Рәчәбовун китабында кениш мә'лумат верилир. Бунлардан бири јарадычылығы совет охучуларына аз мә'лум олан XIX әсрин көркәмли Америка дилчиси вә санскритологу У. Д. Уитнидир. Ә. Рәчәбовун әсәриндә илк дәфә көстәрилир ки, индијәдәк «дил ишарәләр системидир» нәзәријјәси дилчиликдә әвәзолунмаз хидмәтләри олан Ф. де Сессүрүн ады илә бағлы олса да, Америка дилчиси У. Д. Уитни ондан хејли әввәл ајдын шәкилдә јазмышдыр ки, дил фикир ифадә едән ишарәләрдән ибарәтдир, дил ишарәләри ихтијари вә шәртиндир, бүтүн ишарәләр шәрти сәчијјә дашыјыр, һәм дә бүтүн ишарәләр сәсли дилә табедир.

Профессор Ә. Рәчәбов он үч фәсилдән ибарәт олан бу әсәрдә Прага функсионализми, Копенһакен глоссематикасы, Американ дескриптизми кими структур дилчилик мәктәбләрини, онларын нүмајәндәләринин әсәрләрини шәрһ етмәклә јанашы Совет дилчилијинә, онун корифејләринә хүсуси фәсил һәср етмишдир. Әсәрдә үрәк ачан бир дә одур ки, Азәрбајчан совет дилчилији бурада ајрыча бир фәсиллә тәгдим олунур, «Дилчилик тарихи»нин јекун сөзү сөјләнилир, Азәрбајчан дилчилијинин тарихиндән сөһбәт ачылыр, онун перспектив үфүгләри ишыгландырылыр.

Әсәрдә ирад тутулмалы анлар јох дәрәчәсиндәдир. Бизчә, әсәрин кәләчәк нәшри заманы бир сыра терминләр, мәсәлән, интерференсија, сфер, имитатив, приставка, сакрал, сакраллашдырмаг, корреспонденсија, мнемоник, приватив вә с. изаһ олунса, тәкрар фикирләр (с. 59, 68, 83) вә бә'зи мәтбәә хәталары (с. 24, 28, 436, 438 вә с.) арадан көтүрүлсә, бу санбаллы әсәрин санбалы даһа да артар.

Мә'лумат НУРӘДДИНОВ, филолокија елмләри намизәди,
Акиф ГАСЫМОВ, аспирант.

БӘРДӘНИН ЈЕНИЈЕТМӘ ПӘҺЛӘВАНЫ

Ширванлы кәндиндәки јенијетмә пәһләван барәдә Бәрдә рајонунда чох шеј данышырлар. Дилдән-дилә кәзәрәк јајылан белә фактлар да вардыр: атасы күләш көрпүсүнә узанмыш Е'тибарын үзәринә 60—80 килограм ағырлығында јүк гојур вә о, һәмин вәзијјәтдә ағырлығы сахлајыр; он јашлы ушаг наһарда—бир отурума 1,5 килограмадәк әт вә бир о гәдәр дә чөрәк јејир; үчүнчү синиф шакирди јашлы бир адамы сакитчә чијинләриндә сахлајыр...

Биз, Мустафајевләр аиләсиндә оларкән оғланын, доғрудан да, башгаларындан сечилдијинә инандыг. Оғлу илә чох мәшғул олан, онун тәбии бачарығыны инкишаф етдирән аилә башчысы Мүзәффәр һара исә кетмишди. Галанлар—30 јашлы Күллү вә онун беш ушағы евдә иди. О, сәһәр тездән јағыш јағмасына бахмајараг, бағда идманла мәшғул иди—ағачын будағындан идман аләти кими истифадә едәрәк, јухары дартынырды. Оғланын өз чәкиси һәләлик 22 килограма бәрабәрдир вә әсл күчә кәләчәкдә наил олмалыдыр. Бунунла белә, онун артыг индидән, идманчыларын дедији кими, мөһкәм бәдәни вар, чевикдир, идмана јатымлыдыр. Е'тибар һәр әлиндә бир пудлуг идман дашы тутараг, үстәлик дишләри илә 32 килограмлыг ағырлыг да сахлајыр.

26 Бакы комиссары адына колхозун сәдри Акиф Әлишов дејир:

— Е'тибарын валидејнләри бизим тәсәррүфатда чалышырлар. Зәһмәткеш, мөһкәм аиләдир. Доғрудур, бир вахтлар шәһәрә көчмәк истәјирдиләр. Һәтта Бакыја көчмүшдүләр. Лакин кери гајытдылар—һәкимләр Е'тибарда тәмиз кәнд һавасы лазым олдуғуну билдирмишдиләр. Онун кичик гардашлары—8 јашлы Илгар вә 5 јашлы Елхан да бәдәнчә мөһкәмдирләр. Онлар да јаваш-јаваш ағырлыггалдырма илә мәшғул олурлар. Валидејнләр евдә олмадыгда бөјүк гардашлар аиләдә онларын вәзифәләрини өз үзәрләринә көтүрәрәк балачаларын гајғыларыны чәкирләр. Е'тибар да онлары әвәз едәрәк, «јашлыларын» вәзифәсини өз үзәринә көтүрүр. О, су илә долу сәккиз литрлик бидону, ики ведрәни асанлыгла дашыјыр.

Бәс Е'тибар кимә чәкиб? Бәлкә бурада нә исә бир варислик вар? Бу сualларын чавабында ушагларын әмиси, јемчилик бригадасынын 35 јашлы башчысы, мөһкәм бәдәнли, вахты илә күләшлә мәшғул олмуш Ингилаб Мустафајев дејир ки, Е'тибар, көрүнүр, јарым әсрдән чох бундан әввәл олдугча күчлү пәһләван кими ад чыхармыш, ири шәһәрләрдә дөшәк үзәриндә јарышларда хејли гәләбә газанмыш бабасы Маһмуда чәкиб.

...Ола биләр ки, Е'тибар Мустафајеви идман аләминдә бөјүк перспективләр көзләјир. Јалныз педагоглар вә һәкимләр оғлана даим диггәт јетирмәлидирләр ки, о, рекорд намине бөјүмәкдә олан бәдәнинә зәрәр јетирмәсин. Ајдын мәсәләдир ки, мүтәхәссисләр дә диггәт јетирмәлидирләр ки, исте'дадлы јенијетмә пәһләванын өзүнү күчә салмасы нәтичәсиндә тәсадүфи зәдә кәләчәкдә бөјүк мүвәффәгијјәтләр газанмаг үмидинин үстүндән хәтт чәкмәсин.

О, һәләлик һәр сәһәр бағдакы ағач будағындан јапышыб јухары дартынмагла мәшғулдур.

Н. БАРСКИ,
Азәринформун мүхбири.

Гүввәләр гејри-бәрабәрдир... Јох, Е'тибар јенә дә галиб кәлир...
Фото А. Беккеришдир (Азәринформ).

Доггуз јашлы пәһләван Е'тибар Мустафајев.

БЕЈНӘЛХАЛГ ИНФОРМАСИЈА

ХЕЈИРХАҺ ИДЕАЛЛАР КӘЛӘЧӘЈИН РӘҺНИДИР

Планетләрин јашы онларын сакинләринин орта јашы илә мүәјјәнләшдирилсәјди ајдын оларды ки, Јер күрәмиз чох кәнчдир. Јер сакинләринин әксәријјәтини отуз јашына чатмамыш кәнчләр тәшкил едир. Демәли, Јер күрәсинин кәләчәји онларын кәләчәји демәкдир.

Јер күрәси бу күн нечәдир? Кәнчләр нә илә јашајырлар, онларын идеаллары нәдир? Ән'әнә үзрә нојабрын 10-да гејд едилән Үмумдүнја кәнчләр күнү илә әлагәдар олараг бу барәдә бир гәдәр фикир јүрүтмәк олар.

Вашингтонда, Массачуетс штатынын башлыча шәһәри олан Бостонда кәдәр һөкм сүрүр. Бу кәдәри кизләтмәјә чалышырлар. АБШ-да президент сечкиләринин нәтичәләри артыг е'лан едилмишдир. Сечкиләрдә үчүнчү дәфә республикачылар гәләбә газанмышлар, сечичиләр үчүнчү дәфә Рејганын ады илә бағлы олан сијасәтә сәс вермишләр. Кәнчләр онларын кичик бир һиссәсини тәшкил етсә дә Америкада оғлан вә гызларын хејли һиссәси һаким даирәләрин фәалијјәтиндә дәјишиклик етмәјин мүмкүн олдуғуна чохдан инанмырлар: һәр һалда мүһафизәкарлары мүдафиә едән кәнчләр вардыр. Нә үчүн?

Бу јахынларда Американын «Роллинг Стоун» журналы 18—45 јашлы јерли сакинләр арасында апарылмыш сосиоложи тәдгигатларын нәтичәләринә әсасланан силсилә мәгаләләр дәрч етмишдир. Белә бөјүк диапазон бујунку он сәккиз јашлылар илә [illegible] мүгајисә етмәк чәһдиндән ирәли кәлир.

Нә ајдын олмушдур?

Журнал јазыр: «Индики нәсил көзләнилдијиндән даһа мүһафизәкар, даһа шөһрәтпәрәст олмушдур, сијаси фәаллыг зәифдир». Алтмышынчы илләрин мә'нәви идеалларындан сөһбәт белә кетмир, бу күн тәләбәләр милли гвардија түфәнкләри гаршысында чәтин ки, мүһарибә әлејһинә нүмајишә чыхсынлар. Тәләбәләрин јалныз беш фаизи мүхтәлиф сәвијјәләрдә сечкигабағы кампанијаларда фәал иштирак едир, јалныз 46 фаизи сијасәти һәјатын мүһүм тәркиб һиссәси һесаб едир, онларын јалныз јарысы бу, јахуд дикәр сијаси хадимләрә сәс вермәк үчүн сечки мәнтәгәләринә кедир.

Һазырда АБШ-да белә аиддијјәтләр вардыр. [illegible] дә онлар «Е'тибарлы вә хошбәхт кәләчәк» вә дүшмәнчилик һәддиндә таразлашдырма «реализм» идеаллары илә һоггабазлыг етмәји бачардыгларыны нүмајиш етдирмишләр. Американын Москвадакы сәфирлијинин бинасынын дағыдылдығы е'лан едилмишдир. Вахтилә кәзли һәрби сынаг мејданларында инди орта вә јахын мәнзилли ракетләр мәһв едилир. Бостон бухтасынын чиркли суларыны телевизија илә көстәриб демишләр: «Бахын, Америка демократларынын да башына белә ојун ачырлар».

Дүнја һеч дә төкчә АБШ-дан ибарәт дејилдир. Америкада, даһа доғрусу Латын Америкасында кәнчләр өз өлкәсинин даһа јахшы кәләчәји уғрунда мүбаризә апармаг вә һәтта һәјатыны гурбан вермәк үчүн дәбдәбәли конторлардан вә варлы валидејнләринин евләриндән чыхыб кедирләр. Бу јахынларда Салвадордан пајтахта партизанларын чәсарәтли һүчуму һаггында хәбәр алынмышдыр. Бу, бир даһа сүбут етмишдир ки, азадлыг идеаллары уғрунда онларын мүбаризәси битмәмишдир. Никарагуада мүбаризә давам едир. Орада динч һәјат гурмаг сә'ји мүһафизәкарларын кәскин мүгавимәти илә гаршылашыр. Анчаг онларын мүбаризә методлары АБШ-дакындан фәргләнир: әгидә уғрунда долларла дејил, ган баһасына мүбаризә апарылыр.

Кәнчләр бунун мүгабилиндә һансы мәсәләләри гаршыја гојурлар. Һәјат өзү бу суала чаваб верир. Салвадорун, Никарагуанын, Намибијанын, Чәнуби Африканын, Фәләстинин оғлан вә гызлары хејирхаһлыг вә әдаләт идеаллары, азадлыг вә гаршылыглы јардым, бәрабәрлик вә сүлһ принсипләри уғрунда мүбаризә апарырлар. Планетимизин кәләчәјинин рәһни дә елә бу мүбаризәдәдир.

Александр СЫГАНОВ (СИТА).

Редактор Ј. КӘРИМОВ.

РЕДАКСИЈАНЫН вә МӘТБӘӘНИН УНВАНЫ: 370146, БАКЫ—146, МӘТБУАТ ПРОСПЕКТИ, 529-чу МӘҺӘЛЛӘ.

Редаксија VIII мәртәбәдә јерләшир.

ТЕЛЕФОНЛАР: Редактор—32-12-65; редактор муавини—32-12-46; мәс'ул катиб—32-60-95; шө'бәләр: комсомол һәјаты вә әмәкчи кәнчләр—32-19-27; тәблигат вә коммунист тәрбијәси—32-60-62; елм вә тәдрис мүәссисәләри—32-19-09; јарадычы кәнчлик вә естетик тәрбијә—32-19-08; мәктублар—32-29-11; бөлмәләр: бәдән тәрбијәси, идман вә күтләви мүдафиә ишләри—32-60-62; комсомол прожектору—32-60-62; корректор—32-19-21; фотолабораторија—32-60-86; мә'лумат үчүн—38-53-69; мүһасибат—32-79-44; е'ланлар—38-53-63.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 М 1 2 3 4 5 6 7 8 БАКЫ, «КОММУНИСТ» НӘШРИЈЈАТЫНЫН МӘТБӘӘСИ. БАКУ, ТИПОГРАФИЯ ИЗДАТЕЛЬСТВА «КОММУНИСТ». ФГ 31086 Сифариш 8866